

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
UGDYMO SISTEMŲ KATEDRA

Sandra Pocevičiūtė

Karjeros edukologijos studijų programos

II kurso studentė

PAAUGLIŲ UGDYMAS KARJERAI NEFORMALIAJAME MENINIAME
UGDYME

Magistro darbas

Darbo vadovė

doc. dr. A. Širiakovienė

Šiauliai, 2014

Darbas originalus.....S. Pocevičiūtė

(studento parašas)

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.....	5
1.PAAUGLIŲ UGDYMO KARJERAI NEFORMALIAJAME MENINIAME UGDYME	
TEORINĖS PRIELAIIDOS.....	8
1.1. Karjeros samprata ir svarba.....	8
1.2. Karjeros projektavimo teorijos.....	12
1.3. Paauglių ypatybės ir profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai.....	15
1.4. Neformaliojo meninio ugdymo reikšmė ugdant karjerai.....	18
2. PAAUGLIŲ UGDYMO KARJERAI NEFORMALIAJAME MENINIAME UGDYME	
EMPIRINIS TYRIMAS.....	24
2.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas.....	24
2.2. Šiaulių moksleivių namų įstaigos apžvalga.....	25
2.3. Duomenys apie respondentus.....	27
2.4. Mokinių anketinės apklausos duomenų analizė.....	28
2.5. Pedagogų anketinės apklausos duomenų analizė.....	40
IŠVADOS.....	49
REKOMENDACIJOS.....	51
LITERATŪRA.....	52
PRIEDAI.....	59

SANTRAUKA

Magistro baigiamasis darbas: PAAUGLIŲ UGDYMAS KARJERAI NEFORMALIAJAME MENINIAME UGDYME.

Tyrimo aktualumas. Kuo geriau individas pažįsta save, tuo geriau geba gauti ir priimti tinkamą informaciją apie save ir profesijas, tuo didesnė tikimybė, kad paauglys mokės racionaliai apsipręsti. Pažindamas save mokinys gali maksimaliai išreikšti ir realizuoti save, savo asmenybės galias. Profesinis apsisprendimas – svarbus asmenybės apsisprendimo aspektas, kuris siejamas suprasti save ir savo profesinį pašaukimą (Augienė, 2009).

Meninei veiklai būdinga asmens savirealizacijos poreikis bei reikalavimai profesinei veiklai skatina spręsti ir naujus saviugdodos uždavinius. Labai svarbu ugdyti ne tik individualią meninę kultūrą, bet skatinti ir profesijos brandą (Kievišas, 2007).

Tyrimo objektas. Paauglių ugdymas karjerai neformaliojo meninio ugdymo metu.

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti paauglių ugdymo karjerai neformaliojo meninio ugdymo metu problemas ir galimybes.

Tyrimo metodai: *Teoriniai:* pedagoginės, psichologinės, mokslinės literatūros analizė. *Empiriniai:* anketinė apklausa (mokinių ir pedagogų), skirta ištirti ugdymo karjerai galimybes neformaliojo meninio ugdymo metu. *Statistiniai:* Anketinių duomenų statistinė analizė, tyrimo duomenų grupavimas, apibendrinimas, lyginimas, grafinis duomenų pavaizdavimas, naudojant Microsoft Office Excel (2007) kompiuterinę programą.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas atliktas 2013 m. Tyrime dalyvavo 150 mokinių ir 32 pedagogai.

Išvados: Neformalusis meninis ugdymas skatina mokinių pilietiškumą, asmenybės tobulėjimą, verslumą, mokymosi motyvaciją ir padeda spręsti jaunuolių integravimosi į darbo rinką problemas.

Apklaustųjų mokinių nuomone mokytojų teikiama informacija apie profesijas yra naudinga, nes paaugliai gauna daugiau žinių apie mažiau populiarias profesijas. Tyrime dalyvavę pedagogai mano, kad informacijos apie profesijas teikimas yra vienareikšmiškai naudingas.

Neformaliojo meninio ugdymo pedagogams iškyla šios problemos ir sunkumai pristatant mokiniams profesijas: mokinių abejingumas, susikurti stereotipai, motyvacijos stoka, neigiama reakcija, informacijos stoka, finansavimo ir priemonių trūkumas.

SUMMARY

Master's thesis: ADOLESCENT CARRER EDUCATION IN INFORMAL ARTS EDUCATION.

Relevance. The more an individual knows himself, the more he is able to receive and accept the relevant information about himself and his profession, as a result, adolescent could make rational decisions. Knowing yourself student can express themselves and realize their personal power. Professional choice - an important aspect of self-determination of personality, which is linked to understand yourself and your professional vocation (Augiene, 2009).

Artistic activity is characterized by the need for personal fulfillment and professional requirements for activities to foster self-help and new challenges. It is important to educate not only individual artistic culture, but also to promote professional maturity (Kievisas, 2007).

Object. Adolescent education for career during informal arts education.

Objective. To figure out the challenges and opportunities for adolescent education for career durinf informal arts education.

The methods: Theoretical: pedagogical, psychological and scientific literature analysis. Empirical: a survey (students and teachers) with the aim to explore the possibilities for career during informal arts education. Statistical: the statistical analysis of the questionnaire data, the survey data grouping, summarizing, comparing, graphical representation of data using Microsoft Office Excel (2007) computer program.

Survey sample and organization. The study was conducted in 2013 years, the study involved 150 students and 32 teachers.

Conclusions: informal arts education encourages the active citizenship, personal development, entrepreneurship, it motivates and helps young people to deal with integration into the labor market problems.

The surveyed students consider teachers provided information on occupations is useful as adolescent get more knowledge about the least popular professions. Teachers participating in the study believe that the provision of information about occupations is unambiguously beneficial.

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Karjera yra svarbi gyvenimo dalis, kuria reikėtų rūpintis visą gyvenimą. Daugeliui žmonių karjera yra pirminis veiksnys lemiantis gyvenimo kokybę. Karjera žmogui tampa gyvenimo palydove ir viena svarbiausia bendro gyvenimo dalimi. Taip pat ji yra kiekvieno žmogaus biografijos dalis (Petkevičiūtė, 2006).

Profesinis apsisprendimas yra svarbus gyvenimo momentas, nes pasirinkti perspektyvią, visuomenės ir asmens poreikius atitinkančią profesiją tampa vis sudėtingiau. Profesijos pasirinkimas yra sudėtingas procesas. Rinkdamasis profesiją jaunas žmogus gali suklysti, nes pasimeta profesijų gausoje. (Antanaitienė, Sajienė, 2011).

Pasak M. Barkauskaitės (2007, p. 16), *„sąmoningas profesijos pasirinkimas – tai individualus mokinio apsisprendimas įsisamoningus profesinio tinkamumo tam tikrai profesijai kriterijus ir žinant objektyvią informaciją apie pasirinktos profesijos svarbius ypatumus, tolesnes jų lavinimo ir ugdymo perspektyvas, praktiškai išbandant savo pasiryžimą ir išgales sėkmingai dirbti“*.

Ugdymas karjerai jaunuoliams turi reikšmės visam gyvenimui: įgytas žinias, išsiugdytus gebėjimus bei gautą patirtį mokiniai pritaiko savo karjeros kelyje – tiek artimiausiais (profesijos pasirinkimo, atitinkamo išsilavinimo įgijimo, įsitvirtinimo darbo rinkoje), tiek ir tolesniais etapais (Ugdymas karjerai, 2012).

L. Giedros (2010) teigimu, menai sukuria išskirtinę aplinką ir sąlygas praktikai, kai besimokantysis aktyviai įtraukiamas į kūrybinę veiklą ir įgija patirties kūrybiniuose procesuose. Meninis ugdymas skatina žmogaus intelektualinį, dvasinį, kultūrinį vystymąsi bei atveria didesnes įsidarbinimo galimybes.

„Visuomenei būdinga tai, kad žmogus yra skatinamas ir gali reikštis atsižvelgdamas į savo interesus, poreikius. Ši aplinkybė atitinkamai veikia jo brandą, ypač kultūros kokybę ir pobūdį. Tačiau raiškos procesas bei rezultatas gali būti aktualus ne tik pačiam žmogui (pavyzdžiui, muzikos kūrinio atlikimas), bet reikšmingas ir socialinei aplinkai, kultūrai (kūrinio atlikimas kaip profesinė veikla ir rezultatas). Todėl individo aktyvumas, kūrybingumas, apskritai raiška yra svarbus ir asmens, ir demokratinės visuomenės, jai būdingos kultūros veiksnys“ (Kievišas, 2007, p. 12),

Lietuvos ir užsienio mokslininkai A. Antanaitienė, L. Sajienė (2012), D. Augienė (2009), M. Barkauskaitė (2007), A. Dromantaitė (2012), V. Dubinas, D. Ševareikienė (2002), D. Brown (2002), G. T. Eliason, J. Patric (2008) domisi ugdymo, rengimo ir valdymo karjerai problemomis. Neformalųjį ugdymą analizuoja H. Eshach (2007), L. Giedra (2010), G. Kvieskienė, O. Petronienė (2006), D. Šukytė (2007) ir kt. autoriai. Meninio ugdymo svarbą, ypatumus, aktualijas nagrinėja J. Kievišas (2007), D. Rakauskienė (2005) ir kt.

Tyrimo problema. Anot D. Augienės (2009), K. B. Hoyt teigia, kad yra priemonių visuma, kurios padeda asmeniui įgyti žinių apie save ir darbą tokiu būdu siekiant produktyvios profesinės veiklos, kuri teiktų asmeniui pasitenkinimą. Ugdytinis turi save surasti, pažinti ir suvokti savo tikruosius norus, kad išmoktų rinktis svarbius ir sudėtingus dalykus. Įvertinant visa tai, kyla mokslinė ir praktinė analizuojamojo *tyrimo problema*: ar neformaliojo meninio ugdymo metu mokiniai yra ugdomi karjerai?

Tyrimo objektas. Paauglių ugdymas karjerai neformaliojo meninio ugdymo metu.

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti paauglių ugdymo karjerai neformaliojo meninio ugdymo metu problemas ir galimybes.

Hipotezė. Tikėtina, kad paaugliai neformaliojo meninio ugdymo metu nėra ugdomi karjerai.

Tyrimo uždaviniai.

1. Teoriškai išanalizuoti pedagoginę, metodinę, psichologinę literatūrą atskleidžiant paauglių ugdymą karjerai.
2. Išanalizuoti paauglių požiūrį į ugdymą karjerai per neformaliojo meninio ugdymo veiklas.
3. Ištirti pedagogų požiūrį ir patirtį ugdant paauglius karjerai.

Tyrimo metodai.

1. *Teoriniai*: pedagoginės, psichologinės, mokslinės literatūros analizė.
2. *Empiriniai*: anketinė apklausa (mokinių ir pedagogų), skirta ištirti ugdymo karjerai galimybes neformaliojo meninio ugdymo metu.
3. *Statistiniai*: Anketinių duomenų statistinė analizė, tyrimo duomenų grupavimas, apibendrinimas, lyginimas, grafinis duomenų pavaizdavimas, naudojant Microsoft Office Excel (2007) kompiuterinę programą.

Tyrimo metodologija.

Konstruktivizmas. Anot V. Gudžinskienės (2011), konstruktivizmo dėka konstruojame supratimą ir žinias remdamiesi įgyta patirtimi ir ją reflektuodami. Taip asmuo kuria savo žinias klausdamas, tyrinėdamas ir įvertindamas, ką jau žino. Konstruktyvistai pabrėžia, kad mokinio žinios ir supratimas yra veikla. Visa tai, ką girdime, jaučiame, matome yra idėjos vaizdiniai, kuriuos susiformavome apie tikrovę.

Humanizmas. Humanistai pirmenybę suteikia poreikiams ir interesams, suteikia sąlygas asmeniniam augimui ir vystymuisi. Asmenybės vystymąsis vyksta per motyvų ir poreikių prizmę, ji pati įgyvendindama savo poreikius ir interesus išsikelia tikslus ir juos įgyvendina (Humanism and Open Education, 2009).

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas atliktas 2013 m. Šiaulių mieste. Tyrime dalyvavo 150 mokinių ir 32 pedagogai.

Darbo etapai:

- 1. Pirmame etape** – mokslinės literatūros paieška ir jos studijavimas. Analizuojama psichologinė, pedagoginė literatūra. Tyrimo instrumento sudarymas.
- 2. Antrame etape** – atliktas kiekybinis tyrimas, anketinė apklausa apklausta 150 mokinių ir 32 pedagogai iš Šiaulių moksleivių namų.
- 3. Trečiame etape** – atlikta empirinio tyrimo kiekybinė analizė, išvadų formavimas ir rekomendacijų parengimas.

Darbo naujumas ir reikšmingumas.

Atliktas tyrimas yra reikšmingas Šiaulių moksleivių namų pedagogams, kurie organizuoja neformalųjį meninį ugdymą. Pateikta informacija, tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadas bei numatyti, kokių veiksmų reikia imtis, kad mokiniai sėkmingiau būtų ugdomi karjerai.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro santrauka, įvadas, du skyriai (teorinė dalis – literatūros apžvalga ir analizė, praktinė dalis – tyrimo rezultatai ir jų analizė), išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai. Darbe pateikiama 10 lentelių ir 16 paveikslų.

1. PAAUGLIŲ UGDYMO KARJERAI NEFORMALIAJAME MENINIAME UGDYME TEORINĖS PRIELAIDOS

1. 1. Karjeros samprata ir jos svarba

Bendriausia *karjeros* samprata kildinama iš lotyniškojo „carraria” – žmogaus gyvenimo kelias, bėgimas, iš prancūziškojo „carriere” – veikimo dirva, sritį, profesiją (Kučinskienė, 2003).

„Iki industrinės revoliucijos individualus profesinių sprendimų priėmimas ir profesinis mobilumas beveik neegzistavo, tad siekti karjeros tapo aktualu tik poindustrinėje visuomenėje. Tikrai XIX a. pradžioje karjeros sąvoka buvo apibrėžta kaip progresyvus profesinės veiklos kelias. Keičiantis karjerų darymo aplinkai, kito ir karjeros samprata. XX a. pirmojoje pusėje industrializuotose Vakarų visuomenėse įsivyravo profesinio orientavimo samprata, kurios pagrindinė idėja buvo suorientuoti žmogų tinkamiausiai profesijai ar darbo vietai. Nuo penktojo dešimtmečio karjeros tyrėjai sparčiai skleidė idėją, kad karjera nėra vienkartinis mokymo programos, profesijos ar darbo vietos pasirinkimas, o visą gyvenimą trunkantis procesas“ (Rosinaitė, 2010, p. 4).

Karjeros ištakos yra istorinė žmogaus santykio su savo gyvenimu ir darbine veikla. Išauga siekiai patenkinti ne tik žemesnius, bet ir aukštesnius poreikius teikiant vis didesnę reikšmę savo profesinei veiklai ir gyvenimo kokybei. *Karjera* yra vienas svarbiausių asmenybės savimonės, savivertės, savigarbos, saviraiškos, socialinio statuso, gyvenimui reikalingų pajamų šaltinio (Kučinskienė, 2003).

„Žmogus, siekiantis rasti sau vietą šiuolaikiniame darbo pasaulyje, turi sugebėti tikslingai veikti kintančioje situacijoje ir gyvenimo tėkmėje „keisti kursą“, atsižvelgdamas į rinkos poreikius bei asmeninės savirealizacijos tikslus. Jam būtinos karjeros kompetencijos, apibrėžiamos kaip nuostatų, žinių, supratimo ir gebėjimų visuma, kuria grįstas asmens savęs bei savo karjeros pažinimas, jos planavimas, valdymas ir derinimas su kitais savo gyvenimo aspektais“ (Ugdymas karjerai. Mokytojo knyga, 2012).

Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelyje (2012), yra išskiriamos šios sąvokos:

Karjera – visą gyvenimą trunkanti asmeniui ir visuomenei reikšmingų asmens mokymosi, saviraiškos ir darbo patirčių seka.

Karjeros plėtojimas – visą gyvenimą trunkantis procesas, kurio metu asmuo valdo savo mokymąsi, saviraišką ir darbą.

Karjeros kompetencijos – žinių, gebėjimų ir nuostatų apie save, mokymosi, saviraiškos ir darbo galimybes, karjeros sprendimų priėmimą, karjeros planavimą, derinimą su kitomis gyvenimo sritimis ir realizavimą visuma.

Ugdymas karjerai – kryptinga ugdymo(si) veikla, skirta karjeros kompetencijoms įgyti.

Profesinis veiklinimas – veiklos, kuriose mokiniams padedama aktyviai pažinti įvairias užimtumo sritis, profesijų ypatumus ir karjeros galimybes, kaupti darbo patirtį, ugdytis profesinę motyvaciją bei planuoti būsimą karjerą.

D. Augienė (2009) teigia, kad mokslininkai nevienodai aiškina sąvoką „karjera“:

- *Karjera* – visą gyvenimą trunkanti darbų seka, susijusi su asmenybės pažiūromis, motyvais, atliekant vieną ar kitą darbą (Beach, 1985).
- *Karjera* – nuostatų ir elgsenų seka, susijusi su darbine patirtimi visą žmogaus gyvenimą (Schuler, 1995).
- *Karjera* – įvairių socialiai reikšmingų žmogaus vaidmenų seka, kylanti iš darbo, mokymosi, saviraiškos ir laisvalaikio veiklų bei asmens profesinio gyvenimo, darbo vietų, pareigų ir pasiekimų (Karjeros projektavimo vadovas, 2005).
- *Karjera* – integrali kokybiškai atliekamų per žmogaus gyvenimą socialiai reikšmingų profesinių ir kitų vaidmenų visuma. Ji - asmenybės tapatumo, savigarbos, saviraiškos, socialinio statuso ir gyvenimui reikalingų pajamų šaltinių (Kučinskienė, 2003).
- *Karjera* – nuosekliai kintanti laike asmens profesinės, darbinės veiklos ir su ja susijusio patyrimo seka, trunkanti visą gyvenimą ir apimanti jo elgesį ir nuostatas (Arthur, 1991).
- *Karjera* – tai iš pasaulio kylančių ir trunkančių visą gyvenimą įvairių žmogaus atliekamų socialiai reikšmingų vaidmenų (Laužackas, 2005).

Sėkmingam asmens karjeros plėtojimui būdinga:

- prasmės pojūtis, pasitenkinimas savo gyvenimu, mokymusi;
- motyvacija mokytis visą gyvenimą ir teigiama nuostata ateities, asmeninės karjeros plėtojimo atžvilgiu;

- produktyvumas ir uždarbis, reikalingas užtikrinti oriam savo ir artimųjų gyvenimui;
- sklandūs perėjimai iš vienos mokymosi aplinkos į kitą, iš mokymosi aplinkos į darbo rinką, iš darbo rinkos į mokymosi aplinką, kurie sudaro palankias sąlygas mokytis visą gyvenimą;
- socialinė integracija visuomenėje, bendruomenėje (Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelis, 2012).

Pasak D. Brown (2002), pasirenkant profesiją yra svarbūs šie veiksniai:

- savo polinkių, gebėjimų, interesų, siekių pažinimas;
- savo privalumų ir trūkumų įvertinimas;
- šių dviejų veiksnių suvokimas ir įgyvendinimas.

Mokinys turėtų suvokti, kad jo perspektyva darbo rinkoje yra ne tik kaupti informaciją apie profesijas remiantis įvairiais informacijos šaltiniais, bet suvokti, kad pažinimo fundamentas glūdi vaikystėje. Galima išskirti kelis etapus, kai žmogus susipažįsta su darbu:

- Vaikystės etape vaiko idealas – suaugusieji (tėvai), todėl domimasi jų veikla, kuri formuoja interesų sritis.
- Paauglystės etape interesų sritys virsta polinkiais, kurie pereina į vertybių lygmenį.
- Jaunystės etape vertybės padeda atskleisti pagrindinius siekius (Karjera šiandien ir rytoj, 2002).

1 lentelė

Biurokratinės ir šiuolaikinės karjeros sampratos skirtumai

(Augienė, 2009, remiantis Stanišauskiene ir Večkienė, 1999)

Karjeros sampratos kriterijai	Biurokratinė karjera	Šiuolaikinė karjera
Karjeros modelis	Vientisa hierarchinė karjeros struktūra, įtvirtinta organizacijoje	Lanksti vientisa struktūra, neįtvirtinta organizacijoje
Karjeros sėkmės matas	Inividualūs pasiekimai (statusas, atlyginimas) lyginami su kitų tokio pat amžiaus žmonių pasiekimais	Savirealizacijos, asmens laisvės, individualaus požiūrio į sėkmę tenkinimas
Karjeros ateities planavimas	Numatoma, aiški, susijusi su organizacija	Sunkiai nuspėjama, susijusi su žmogaus kompetencija pasirinktų tikslų atžvilgiu

Socialinis (materialinis) saugumas	Stabilus aiškios ateities progresijos kontekste	Reliatyvus, priklauso nuo daugelio asmeninių ir socialinių veiksnių
Žmogui keliami reikalavimai	Paklusnus, gerai atlieka įprastą užduotį; būtini specifiniai profesiniai įgūdžiai	Novatoriškas, iniciatyvus, kūrybiškas neapibrėžtoje darbo aplinkoje. Būtinai karjeros „portfelis“ (karjeros kompetencija, kai derinami specifiniai ir universalūs įgūdžiai)

Biurokratinė karjera yra daugiau tapatinama su kilimu karjeros laiptais, atlyginimu, socialiniu statusu, o šiuolaikinė karjera nėra tapatinama su hierarchija. Ji lankstesnė ir yra daugiau siejama su žmogiškaisiais vidiniais faktoriais, kaip: savirealizacija, asmeninių tikslų siekiu, tobulėjimu.

Kintama karjera, tai procesas, kuriam vadovauja ne organizacija, o asmuo. Ji apima individo patyrimą įvairiose srityse – išsilavinimo, išsiauklėjimo, darbinės veiklos.

2 lentelė

Kintamos ir tradicinės karjeros palyginimas (Sakalas, Šalčius, 1997)

Kriterijai	Kintama karjera	Tradicinė karjera
1. Atsakingas	Individas	Organizacija
2. Vertybės	Veiklos laisvė, galimybės augti	Valdžios galia, paaukštinimas tarnyboje
3. Karjeros mobilumo laipsnis	Aukštas	Žemas, daugiausia priklauso nuo organizacijos
4. Užduoties atlikimo kriterijai	Psichologinė sėkmė	Atlyginimas, pareigos, padėtis visuomenėje
5. Asmeniniai kriterijai	Savigarba, savęs suvokimas	Pripažinimas organizacijoje (kitų pagarba)
6. Prisaikymas	Lankstus prisaikymas prie darbinės veiklos, plati kompetencija (tinkamumas rinkai)	Prisaikymas prie organizacijos (įsitvirtinimas organizacijoje)

Karjera, gali būti daugiau nei paaukštinimas tarnyboje, didesnis atlyginimas ar atsakingesnės pareigos. Karjera tęsiasi visą individo darbinį gyvenimą, o tai kas vyksta vienoje organizacijoje, tėra tik atitinkamos karjeros sudėtinė dalis (Sakalas, Šalčius, 1997).

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinė karjeros samprata skiriasi, nuo tradicinės tuo, kad šiuolaikinė karjera priklauso tik nuo pačio individo. Šiuolaikinė karjera individui tampa lankstesnė, asmuo gali save realizuoti darbinėje veikloje ir parodyti aukštus darbo rezultatus. Karjeros organizavimas ir jos veiklinimas trunka visą žmogaus gyvenimą, karjera tampa itin svarbi žmogaus gyvenimo dalis. Žmogus pasirinkęs tinkamą karjeros kelią gali patenkinti ne tik išorinius, bet ir vidinius poreikius. Šių poreikių realizavimas atneša naudą ne tik pačiam individui, bet ir darbinėje, asmeninėje aplinkoje.

1. 2. Karjeros projektavimo teorijos

Paauglystėje formuojasi vaiko profesinis tapatumas, todėl karjeros planavimas paauglystėje turi būti orientuotas į mokinio savęs pažinimą, profesinio tapatumo formavimąsi, profesinių vertybių bei lūkesčių nustatymą (Ustinavičiūtė, Katkonienė, Žemaitytė, 2011).

F. Parsons bruožų ir faktorių teorija. Visa F. Parsons teorinė profesijos pasirinkimo ir profesinio orientavimo koncepcija išdėstyta jo veikalė „Profesijos pasirinkimas“. Koncepcija remiasi trimis prielaidomis:

1. Žmogus savo gebėjimais ir savybėmis tinka vienai profesijai.
2. Žmogaus profesinę sėkmę ir pasitenkinimą lemia jo individualių savybių atitikimas.
3. Profesijos pasirinkimas yra sąmoningas procesas.

Remiantis šiomis prielaidomis, F. Parsons teigia, kad sėkmingą profesijos pasirinkimą lemia: geras savęs pažinimas, pasirenkamos profesijos ypatumų išmanymas, gebėjimas suderinti šiuos du veiksnius. Parsons pagrindė keturis karjeros projektavimo proceso elementus, tai – savęs pažinimas, profesinis informavimas, profesinis veiklinimas, profesinis konsultavimas (Augienė, 2009).

J. Holland asmenybės tipų teorija. Pasak V. Dubino, D. Ševareikienės (2002), J. Hollandas mano, kad individas pasirinkdamas profesiją išreiškia savo asmenybę. Jis teigia, kad profesijos pasirinkimą lemia ne kiek interesai, kiek asmens bruožai. J. Hollandas gilinaisi į asmenybės tipus: realistinį, tiriamąjį, meninį, socialųjį, veiklųjį, konvencionalųjį.

1. Realistinis. Šis tipas aprašomas kaip vyriškas, emociškai stiprus, materialistiškas. Toks tipas vengia vadovo, lyderio vaidmens, socialinių situacijų, kuriose būtų dėmesio centre, taip pat šalinasi intelektualinių, verbalinių užduočių.

2. Intelektualusis. Šis tipas manipuliuoja idėjomis, žodžiais ir simboliais, pirmenybę teikia moksliniam ir kūrybiniam darbui. Tokie žmonės yra linkę į mokslą, originalūs, nepriklausomi, pasitikintys savimi.
3. Socialusis. Sąveika su aplinka sprendžia naudodamasis bendravimo įgūdžiais. Tokio tipo asmenys yra lyderiai, pašnekovai, populiarūs ir šiek tiek agresyvūs.
4. Konvencionalusis. Problemų sprendimo būdai stereotipiški, korektiški, neoriginalūs. Šis tipas vertina ekonominius reiškinius, save laiko dominuojančiu, kontroliuojančiu ir stabiliu asmeniu.
5. Iniciatyvusis. Renkasi užduotis, kuriuose gali išreikšti tokias savybes kaip: dominavimas, avantiūrizmas, etuziazmas, impulsyvumas. Šis tipas pirmumą teikia veiklai, kuri tenkina jo dominavimo, pripažinimo ir valdžios poreikius.
6. Meninis. Šis tipas sprendžia problemas, remdamasis savo įspūdžiais ir fantazijomis. Jis pirmenybę teikia muzikai, menui, literatūrai dramai. Jie yra jautrūs, impulsyvūs, lankstūs.

D. E. Super profesinio pasirinkimo teorija. D. E. Superio teigimu karjera yra visą gyvenimą trunkantis tobulėjimo procesas, apimantis nuostatas, vertybes, įgūdžius, gebėjimus, domėjimosi sritis, asmenybės savybes. Pagal D. E. Superį, profesinis augimas yra nuolatinis ir negrįžtamas procesas. Žinios apie karjeros esmę, jos dinamiką bei problemas atsirandančias įvairiuose fazėse, yra būtina gero karjeros planavimo ir tolesnės vadybos sąlyga. Dažniausiai kalbant apie karjeros projektavimą, planavimą ar profesijos pasirinkimą dėmesys pirmiausiai yra skiriamas paaugliams, nes manoma, kad šis laikotarpis yra esminis pasirenkant profesiją, tačiau, pasak D.E. Superio, karjeros procesus nagrinėjantys teoretikai per mažai dėmesio skiria vaikystės laikotarpiui (nuo gimimo iki 14 metų), nes tuomet formuojasi su karjera susijusios sąvokos ir nuostatos (Ustinavičiūtė, Katkokienė, Žemaitytė, 2011).

J. D. Krumboltz profesinio sprendimo priėmimo ir socialinio išmokymo teorija. J. D. Krumboltz teigia, kad žmonių sprendimams, renkanis profesiją, įtaką daro:

1. Genetinės predispozicijos ir specialūs gabumai, kurie išplečia arba apriboja mokymosi galimybes ir profesijų pasirinkimą (tai paveldėtos savybės).
2. Aplinkos sąlygos ir įvykiai: socialinės, kultūrinės, politinės, ekonominės, gamtinės sąlygos (pavyzdžiui, darbo rinkos pokyčiai, piniginis atlygis už darbą...).

3. Mokymosi patirtis (kiekvienas žmogus mokydamasis įgyja unikalią mokymosi istoriją ir patirtį) (Augienė, 2009).

V. Stancikienė (2013) išskiria šiuos *E. Schein teorijos karjeros „inkarus“*:

1. Techninė funkcinė kompetencija. Šis "inkaras" susijęs su ypatingų įgūdžių taikymu specifinėje darbinėje veikloje. Jie vertina tokių pat profesionalų pripažinimą labiau, nei vadovų.
2. Esminė vadybinė kompetencija. Tokie žmonės vertina vadovavimą patį savaime. Jie yra ambicingi ir siekia statuso, gero uždarbio bei atsakomybės. Šis "inkaras" susijęs su analitine, tarpasmenine ir tarpgrupine kompetencija bei emociniu stabilumu.
3. Autonomija / nepriklausomybė. Šio "inkaro" srityje - poreikis daryti viską savaip - savais būdais, pagal savus standartus, nesuvaržytam formalių ir neformalių santykių.
4. Saugumas / stabilumas. Asmeninis motyvas čia yra saugumas nenuspėjamoje ateityje, o pašaukimas darbui nėra gyvybiškai svarbus.
5. Antrepreneriškas kūrybiškumas. Čia esminis dalykas yra kurti naujas organizacijas, produktus ar paslaugas. Tokia kūryba reikalauja didžiulių paties antreprenerio pastangų. Pajamos ir naudingumas yra pagrindiniai ženklai, kad viskas vyksta sėkmingai.
6. Paslauga / pasišventimas. Šis "inkaras" veikia, kai žmogus pradeda darbą, kuris grindžiamas jam svarbiomis vertybėmis. Pinigai šiuo atveju ne vaidina svarbaus vaidmens. Esminė yra galimybė atspindėti organizacijos misiją ir įtakoti ją, jei būtina.
7. Grynas iššūkis. Šis "inkaras" išreiškia troškimą įveikti sunkumus. Iššūkių prigimtis ne tokia svarbi kaip jų sudėtingumo lygis.
8. Gyvenimo stilius. Žmonės, kurie turi šį "inkarą", derina šeimos ir kitų svarbių gyvenimo sričių kylančius reikalavimus su karjeros reikalavimais. Jie pageidauja lankstumo darbo santykiuose, bet, skirtingai nei asmenims su autonomijos "inkaru", jiems patinka ilgai dirbti vienoje organizacijoje, užtikrinančioje lankstumą norima linkme.

A. Roe karjeros projektavimo teorija. A. Roe, teigia, kad vaiko profesinis pasirinkimas yra namų aplinkos atspindys. A. Roe gilinosi į tėvų ir vaikų tarpusavio santykių ypatumus (šilti ar šalti emociniai ryšiai) ir raidą, kaip tenkinami vaikų poreikiai ir nurodė bendravimo šeimoje su vaiku tipus: emocinis susitelkimas į vaiką, vaiko vengimas, vaikas priimamas toks, koks yra (Ologun, 2002).

Pasak G. T. Eliason, J. Patrick (2008), daugelis karjeros teoretikų teigia, kad ugdymas karjerai turi būti vienas iš pagrindinių švietimo įstaigų tikslų. Karjeros ugdymas švietimo įstaigose turi remtis moksliniais tyrimais ir teorijomis.

Apibendrinant galima teigti, kad profesijos pasirinkimą lemia daugelis vidinių (interesai, gabumai, įgūdžiai, poreikiai) ir išorinių (ekonominė situacija, socialinis statusas) veiksnių. Visos paminėtos teorijos turi bendą bruožą, tai būtinybė suvokti, atrasti ir plėtoti savo mėgiamą veiklą, kuri gali virsti į būsimą profesiją. Pasirinkus tinkamą profesiją žmogus gali atsiskleisti ir pasiekti aukščiausių rezultatų tiek darbinėje veikloje, tiek savo asmeniniame gyvenime.

1. 3. Paauglių ypatumai ir profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai

A. Stanickienė (2009) teigia, kad siekiant karjeros yra labai svarbu pažinti save, suvokti savo lūkesčius, nes tik nuo to priklauso karjeros sėkmė.

J. Piaget nuomone, kognityviškai subręstama per formalaus operacinio mąstymo periodą, 11 – 16 metų. Tai yra paskutinė kognityvinės struktūros etapas, kai pasikeičia kokybiškai. Formaliam operaciniam mąstymui būdingas sugebėjimas abstrakčiai mąstyti, neatsižvelgiant į konkrečius faktus (Žukauskienė, 2002).

Anot G. Navaičio (2001), paauglys išmoksta vertinti žodinius teiginius, išmoksta samprotauti apie teiginių sąsajas. Pažintinė raida lemia didėjančių paauglio gebėjimą stebėti save. Jis analizuoja nuosavas mintis, jausmus bei poelgius, o tam būtina save suvokti ir kaip subjektą, ir kaip objektą.

Paauglystės amžiuje keitimosi amžių periodų pagrinde priklauso nuo auklėjimo būdų. Augimo procese, subrendime ir vystymesi vis daugiau susikaupia gyvenimo patirties susiformuoja tipiniai ir individualūs bruožai. Vystantis žmogui didėja jo individualumas. Kuo vaikas vyresnis, tuo daugiau sureikšmina individualumą. Augantis ir besivystantis paauglys visų pirma rūpinasi tuo, kaip jis atrodo „kitų akimis“ ir kaip jo įvaizdis išreiškia jį patį, jo požiūrį į aplinkinius. Paaugliai susikuria uždarus ratus, kur jie vienodai mąsto ir elgiasi. Jie stebi vieni kitus, jų asmenybes, jų ideologijas. Paauglio protas tai nuolatinis maratonas, jis nori kuo daugiau sužinoti, nori, kad su juo bendrautų atvirai be jokių nutylėjimų. Bendravimas – vienas iš pagrindinių veiksnių paauglio psichologiniam vystymuisi, jis padeda išreikšti save (Психология развития, 2001).

Naujos paauglio pažintinės galimybės, atsakomybės augimas keičia ir jo moralines pozicijas bei elgesį. Paauglystėje peržiūrimos moralinės vertybės, jos imamos mažiau sieti su tėvų autoritetu, laisviau interpretuojamos, o drauge ir abstrakčiau suvokiamos, sektinu pavyzdžiu tampa bendraamžių grupė ir jai svarbūs autoritetai (Navaitis, 2001).

Anot R. Žukauskienės (2002), pradėjęs logiškai mąstyti, paauglys labai daug laiko praleidžia mąstydamas ir konstruodamas milžiniškas sistemas, susijusias su religija, etika ir kitais filosofiniais klausimais. Paauglių ir jaunų žmonių sugebėjimas mąstyti apie tai, kaip viskas turėtų būti, užuot apsiribojus tuo, kas yra, leidžia jiems būti idealistais ir visuomenės reformatais.

D. Elkindas teigia, jog paauglys gerai supranta, kad kiti žmonės gali turėti skirtingą nuomonę negu jis, ir žino, kad jo egzistavimas neveikia gamtoje vykstančių procesų. Tačiau dėl ribotų sprendimų ir ribotos logikos išryškėja kito tipo paauglio egocentrizmas. Vietoj minties, kad visas fizinis pasaulis sukasi apie jį, jis pradeda manyti, jog yra visų aplinkinių psichologinio pasaulio centre. Jis mano, kad jo unikalias mintis visi palaiko ir, antra vertus, tik jis vienas gali suprasti žmonių išgyvenimus (Žukauskienė, 1998).

„Vienas iš pačių svarbiausių momentų paauglio asmenybės vystymosi yra jo savimonės, poreikio suvokti save kaip asmenybę, formavimasis. Paauglys pradeda domėtis savimi, savo vidiniu pasauliu, savo asmenybės savybėmis, atsiranda poreikis įvertinti save, gretinti save su kitais žmonėmis. Jis pradeda gilintis į save patį, tarytum atranda savąjį „aš“, siekia pažinti savo asmenybės stipriuosius ir silpnuosius bruožus“ (Grigaitė 1986, p. 38).

Anot R. Žukauskienės (1998), lytiškai bręstant, kūnas kinta fiziškai, įgauna suaugusiojo formas, o kognityvinė raida leidžia jaunam žmogui mąstyti logiškai ir įsivaizduoti savo ateitį, ją planuoti. Vyksta tolesnė psychosocialinė raida: paauglys ieško savo tapatumo. Paauglystė – pereinamasis laikotarpis iš vaikystės į suaugusiojo amžių. Socialiniai lūkesčiai, susiję su paauglio raida, skatina formuotis suaugusiojo elgesį, tai paauglio raidos pagrindas. Pasirengti suaugusio žmogaus gyvenimui – tai pasiekti emocinę ir ekonominę nepriklausomybę, įgyti socialinius įgūdžius, reikalingus pilietiniam kompetetingumui palaikyti, profesijai pasirinkti ir pasirengti darbinei veiklai bei vedyboms ir šeimyniniam gyvenimui.

Pasak Г. Крайр (2000), paauglystėje iškyla dvi pagrindinės problemos. Pirma – visi paaugliai patiria psichologinį distresą. Antra – į paauglius, kuriems ištikrųjų reikalinga pagalba nežiūrima rimtai, nes manoma, kad jų elgesys ir jausmai yra normalus reiškinys šiame jų

gyvenimo vystymosi etape. Labai svarbu pastebėti skirtumą, kada paauglys jaučiasi normaliai ir kada yra psichologinės distresinės būklės.

Savęs pažinimas ir savęs vertinimas yra gyvenimo prasmės suvokimas ir siekimas būti dėmesio centre, tai savojo pašaukimo ieškojimas darbo rinkoje. Norėdami geriau pažinti save kaip asmenybę, turėtume „Aš vaizde“ skirti du aspektus:

- Žinias apie save – tai ne tik žinojimas, kas mums būdinga, bet ir kiek ryškūs vieni ar kiti bruožai.
- Savosios vertės jausmą – savęs įvertinimas, tai požiūris į save patį (Karjera šiandien ir rytoj, 2002).

Pažinti save – sąlyga mokiniams, kurie siekia atsakingai pasirinkti karjeros kelią, bet tam, kad sėkmingai juo keliautų (gautų norimą darbą, įrodytų savo kompetetingumą įvairiuose karjeros situacijose), mokinys turi gebėti tinkamai prisistatyti. Reikia mokėti visas žinias apie save susisteminti ir pateikti, pagrindžiant faktais iš savo gyvenimo (Stanišauskienė, Naseckaitė, 2012).

Žmogaus gyvenimo sritims yra itin svarbūs gyvenimo pagrindai (protas, kūryba) iš kurių yra formuojamos ugdymo funkcijos. Šie dalykai tobulina ne tik asmenybės vidinius, bet ir profesinius dalykus.

B. Bonz (1998) teigimu, žmogaus ugdymas, anot W. von Humboldt reiškia, kad žmogus turi stiprinti savo prigimtines galias be kokio nors konkretaus tikslo. Wilhelm von Humboldt akcentuoja tokius objektus, kurie siejami su specialiais siekiais. Objektas yra tai, ko žmogus siekia, kuris užtikrina sąveiką tarp individo imlumo ir jo savarankiškos veiklos. Profesiją apsprendžia ketinimai ir tikslai, todėl turi būti vykdomas lavinimas plačiąja prasme, o vėliau profesinei veiklai reikalingas mokymas (Profesinis rengimas, 1998).

T. Lileikienės (2009) teigimu, R. N. Lentas (2005) karjeros sėkmę lemiančius veiksnius siūlo skirstyti į tris grupes:

- *„Bruožų svarbos teorijose akcentuojami asmenybės bruožai. Tai stabilios asmenybės charakteristikos, kurios susiformuoja dėl genetinio paveldo bei veikiant ankstyvosios vaikystės patirtims. Bruožų ir profesinių reikalavimų atitikimas suprantamas kaip sėkmingos karjeros pagrindas.*

- *Raidos teorijose analizuojami daugiau ar mažiau nuspėjami iššūkiai, kuriuos turi įveikti bręstanti asmenybė. Tyrinėjama pusiausvyra tarp darbo ir kitų socialinių vaidmenų, socialinių įtakų karjerai raiška, asmeninės karjeros kūrimo keliai.*
- *Socialinėse – kognityvinėse teorijose apjungiami ir bruožai, ir raida. Tiriama interesų, gebėjimų ir vertybių raiška gyvenimo ir karjeros kelyje. Socialinės – kognityvinės teorijos atstovai įvertina, kad nepaisant turimų asmenybės bruožų ar jos gyvenamosios aplinkos, ypač svarbus yra savikryptingumas. Jis suvokiamas kaip asmenybės gebėjimas suvokti savo galimybes ir gebėjimas jomis pasinaudoti“ (p.54).*

Pasak A. Dromantaitės (2012), geresnis asmenybės pažinimas padeda geriau suprasti save ir taip lengviau nustatyti, kaip sėkmingai galės dirbti pasirinktoje srityje. Savo poreikių, ambicijų, tikslų, vertybių, gyvenimo filosofijos įvertinimas padeda geriau suvokti save, ko jis nori iš gyvenimo. Toks įvertinimas turi apimti asmens polinkius, interesus, gebėjimus, individualias psichologines ypatybes, žinias, mokėjimus ir įgūdžius, nes tik tada pasirinkta profesija atitiks asmenybės individualias ypatybes.

Teisingas profesinis apsiprendimas yra sudėtingas procesas, todėl nei vien savianalizė, nei vien profesijos pažinimas, paremti stebėjimais ar testais, negali būti patikimais karjeros projektavimo tyrimo metodais, nes geriausiai žmogus save ir profesiją pažįsta veikloje – mokantis, dalyvaujant meninėje ar kitoje veikloje. Palankias tam sąlygas turi mokytojai. Profesionaliai stebėdami savo mokinius konkrečioje veikloje mokytojai galėtų geriau patarti profesijos rinkimosi ir mokymosi klausimais (Pukelis, Navickienė, 2006).

Apibendrinant galima teigti, jog paauglystės metai yra sudėtingi, bet prasmingi. Žmogus pradeda ieškoti savęs, bando ieškoti sau artimų pomėgių. Prasideda brendimo laikotarpis, kuris yra susijęs su visa paauglio veikla, mokymusi, profesijos pasirinkimu. Tai labai dinamiškas etapas, tačiau mokinių asmenybė turi būti ugdoma visapusiškai. Mokinys turi tapti laisvas, nevaržomas, kūrybingas, kad galėtų tenkinti savirealizacijos poreikius.

1.4. Neformaliojo meninio ugdymo reikšmė ugdant karjerai

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2011) yra rašoma, kad neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. Neformaliojo vaikų švietimo

programas vykdo neformaliojo vaikų švietimo ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai.

Neformaliojo ugdymo tikslas – ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas (Pasirenkamojo vaikų ugdymo programos: reikalavimai turiniui. Programų rengimas ir akreditavimas, 2012).

Pasak G. Kvieskienė, O. Petronienės (2007), neformalusis ugdymas Europoje yra pripažinta švietimo sritis, skatinanti aktyvų pilietiškumą ir asmenybės tobulėjimą, padedanti spręsti jaunų žmonių integravimosi į darbo rinką problemas, verslumą, skatinti mokymosi motyvaciją.

Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reguliuojančiuose švietimo sritį, vaikų laisvai pasirenkamai veiklai po pamokų apibūdinti vartojamos įvairios sąvokos, kaip: neformalusis vaikų švietimas, neformalusis ugdymas, saviraiška, vaikų užimtumas, popamokinė veikla, jaunimo neformalusis ugdymas (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. Dėl švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymo nr. ĮSAK-2695 „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo“, 2012).

Neformalaus ugdymo terminas buvo paminėtas aštuntajame dešimtmetyje norint geriau apibūdinti mokslą ir ugdymą už mokyklų ir įvertinimo sistemų ribų. Terminas priėmimas pabrėžė, jog reikia priimti naujus mokslo kontekstus. Europos jaunimo forumas terminą vartoja, kur neformalus ugdymas apibūdinamas kaip organizuoti ir pusiau organizuoti ugdymo užsiėmimai, vykstantys už formalios mokymo sistemos ribas. Neformalus ugdymas dažniausiai apibrėžiamas priešingai nei formalus ugdymas. Papildomų galimybių gali sudaryti neformalus ugdymas, papildantys dalykus, dėstomus mokykloje (T-Kit mokymo pagrindai, 2004).

Neformalusis ugdymas turi išskirtines sąlygas praplėsti ir praturtinti formalųjį ugdymą:

- *Humanizuoja švietimo sistemą.* Pedagogų bendravimas su mokiniais yra nuoširdesnis, atviresnis ir tai leidžia mokiniams įgyti humaniškumo, demokratiškumo bendravimo įgūdžių. Pedagogų ir mokinių bendravimo stilius yra paremtas partneryste ir bendro tikslo siekiu.

- *Sudaro galimybę naudotis įvairiais pažinimo būdais.* Neformaliojo ugdymo proceso dalyviai įvaldo įvairius informacijos šaltinius, kuriuos galima įvardinti kaip: jų pačių kūrybiniai atradimai, tarpasmeniniai santykiai ir bendravimas.
- *Leidžia patikrinti žinias įgytas mokykloje.* Neformalusis ugdymas kompensuoja neišvengiamas bendrojo lavinimo spragas, sudarydamas galimybes, kiekvienam vaikui tenkinti savo estetinius, kūrybinius, pažintinius poreikius.
- *Praplečia kūrybines asmenybės galimybes.* Neformalus ugdymas ne tik praplečia kūrybines asmenybės savybes, bet ir užtikrina sėkmę pasirinktoje veikloje ir formuoja tokias asmenybės savybes, kurios reikalingos kiekvienos veiklos sėkmei (Šukytė, 2007).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) teigiama, kad švietimas yra veikla, padedanti žmogui įgyti visavertiškumo jausmą ir padėti tobulinti savo žinias bei gebėjimus. Mokytis yra prigimtinė žmogaus teisė. Švietimas saugo ir perduoda žmogui vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingesniu.

Neformaliojo ugdymo koncepcijoje (2012), neformaliuoju ugdymu siekiama:

- Ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo ir bendruomenės problemas, būti aktyvia visuomenės nare bei turinčią būtinas kompetencijas laimingam gyvenimui kurti.
- Ugdyti asmens gebėjimą idėjas derinti su žiniomis bei įgūdžiais ir paversti tai kūrybiškais veiksmais nuolat kintančioje aplinkoje.
- Prisidėti prie švietimo tikslų įgyvendinimo ir didinti visaverčio ugdymo prieinamumą kuo didesniai ugdytinių skaičiui per įvairių metodikų, priemonių ir teikėjų įvairovę.

Neformaliojo ugdymo uždaviniai:

- išmokyti mąstyti, ugdytis įgūdžius, taikyti juos asmeninėje, visuomeninėje ir profesinėje veikloje;
- sudaryti sąlygas kiekvienam žmogui atsiskleisti, atrasti savo talentus, išbandyti save.
- skatinti atvirumą ir iniciatyvą, sąmoningumą ir savarankiškumą.
- padėti asmeniui suprasti kintančią aplinką ir formuotis pasaulėžiūrą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011).

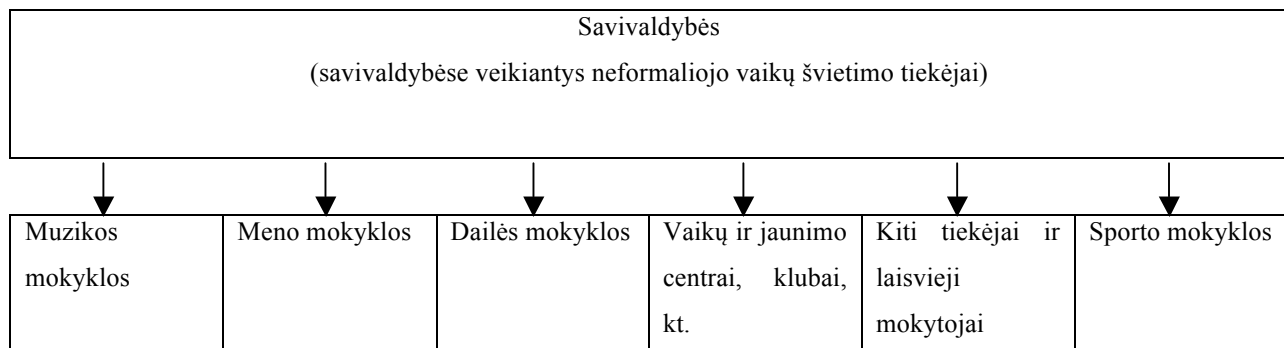
Neformaliajame ugdyme vyksta: profesinės linkmės ugdymas – ugdymas, skirtas mokiniams, siekiantiems muzikinės, meninės kompetencijos, specializacijos ir tolesnio mokymosi pagal atitinkamos studijų srities programas.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) teigiama:

- Vaikas įgis kompetencijų asmeniniam, visuomeniniam ir profesiniam gyvenimui;
- Įgyjamos kompetencijos turės tiesioginės įtakos sėkmingam vaiko ugdumui(si) formaliojo švietimo sistemoje, padės spręsti savo problemas ir aktyviai veikti bendruomenėje, visuomenėje bei įsitvirtinti darbo rinkoje.
- Laukiamas pasirenkamojo vaikų ugdymo rezultatas visuomenei:
- Išaugęs visuomenės narių pilietiškumas ir tautiškumas, asmenys aktyviau dalyvaus bendruomeniniame ir visuomeniniame (politiniame) gyvenime;
- Savarankiškos, kryptingai motyvuotos asmenybės gebės kurti bendruomeniškumą skatinančią aplinką ir į ją įtraukti daugiau visuomenės narių;
- Didėjant darbo rinkoje lengvai prisitaikančių visuomenės narių skaičiui, šalyje mažės nedarbas ir valstybės išlaidos socialinėms išmokoms.

3 lentelė

Neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimas (Ugdymo plėtotės centras, 2013)

Neformalusis vaikų švietimas apima ir yra vykdomas: bendrojo lavinimo mokyklose, neformaliojo švietimo mokyklose, nevyriausybinėse organizacijose ir privačiose įstaigose, vaikų/jaunimo laisvalaikio užimtumo centruose ar klubuose, projektinėje veikloje (Ugdymo plėtotės centras, 2013).

Mokinių įgyta patirtis neformaliojo ugdymo metu, papildo žinias, įgyja įgūdžių, užpildo spragas įgytas formaliojo ugdymo metu. Mokiniai įgyja kompetencijų, kurios praplečia mokinių pasaulėžiūrą (Eshach, 2007).

Meninis ugdymas – kultūrinis ir estetinis lavinimas, asmens kultūrinės raiškos, meninių gebėjimų, prigimtinių talentų ir gabumų, asmens kūrybinių galių ugdymas (Vaikų ir jaunimo ugdymo koncepcija, 2008).

Pasak R. Vismantienės (2008), meninis ugdymas – tai asmenybę kuriantis mokinio ir pedagogo bendravimas, vykdomas sąveikaujant meninėje aplinkoje. Menas yra laikomas puikia priemone ugdyti visas mokinio galias, gebėjimus, požiūrius, vertybinę orientaciją.

Vaikų ir jaunimo ugdymo koncepcijoje (2008), teigiama, kad meninis ugdymas yra svarbi visavertės asmenybės ugdymo dalis, dažnai lemianti asmens kūrybingumą, komunikacinius gebėjimus, gebėjimas plėtoti turimas kompetencijas, pritaikyti įgytas žinias ir patirtį naujuose gyvenimo situacijose. Meninio ugdymo sklaida vyksta per meninius projektus, kuriuose dalyvauja mokiniai. Meninė raiška plėtoja įvairius asmens komunikacinius gebėjimus, o tai padeda lengviau įsiminti mokomąją medžiagą ir tobulina mokymosi ir saviugdų procesą. Meninės kūrybos gebėjimai teikia daugiau galimybių jaunuoliams sėkmingai integruotis į visuomenę.

Švietimo sistemose vis labiau pripažįstama vaikų kūrybingumo ugdymo svarba. Meninių gebėjimų, žinių ir suvokimo lavinimas, įtraukiant įvairias meno rūšis, dalinimasis menine patirtimi, tačiau be šių meninių rezultatų reikėtų siekti ir asmeninių, ir socialinių – kultūrinių rezultatų: pasitikėjimas, savigarba, saviraiška, komandinis darbas, tarpkultūrinis supratingumas, dalyvavimas kultūriniame gyvenime (Meninis ir kultūrinis ugdymas Europos mokykloje, 2009).

Meninio ugdymo privalumai:

- Didesniam mokinių kiekiui tampa prieinama galimybė dalyvauti pagilintose meninio ugdymo programose, ugdyti savo gabumus ir gebėjimus, asmenybės savybes.
- Užtikrinamas efektyvesnis asmenybės vertybinių nuostatų ugdymas, ugdymo proceso tikslingumas ir vientisumas.
- Užtikrinamas prasmingas visos dienos užimtumas didesniam kiekiui vaikų, tuo pačiu sprendžiant asocialaus elgesio prevencijos, pedagoginio apleistumo problemas.

- Sukuriama patraukli mokyklos kultūra, skatinanti mokymosi motyvaciją, sudaromos papildomos galimybės patirti sėkmę iš savo veiklos įvairiausių gabumų vaikams (Girdzijauskas, 2006).

D. Rakauskienė (2005), remdamasi V. Jonyniene (1993), teigia, kad meninio ugdymo turinys grindžiamas humaniškumo, demokratiškumo, atvirumo principais ir meno pedagogams kelia uždavinį ugdyti vizualinę, meninę kultūrą, formuoti estetinį skonį, meninę raišką bei kūrybiškumą.

Meninio ugdymo uždaviniai, kurie padeda mokiniams:

- Atrasti savo meninės prigimties ypatumus, kurie padėtų plėtoti meninius interesus ir individualumą.
- Patirti meninius išgyvenimus ir plėtoti bendruosius gebėjimus.
- Skatinti naudotis kūrybinės raiškos gebėjimais ir žiniomis kasdieniniame gyvenime ir renkantis profesiją.
- Padėti suprasti meno reiškiamumą (Integruota meninio ugdymo bendroji programa, 2007).

Koks santykis su menu formuojamas meninio ugdymo mokyklose, geriausiai atskleidžia meno mokyklų ir jų padalinių vadovų supratimas apie menininką bei jo pašaukimą. Daugelyje Vakarų pasaulio valstybių meninis išprusimas, mokėjimas groti įvairiais muzikos instrumentais, šokti, tapyti yra tapatinami su aukštuomenės klase, išsilavinimu. Meninis ugdymas mokiniui suteikia galimybę sąmoningai, analitiškai vertinti meną (Černevičiūtė, Žilinskienė, 2009).

Apibendrinant galima teigti, kad neformalus meninis ugdymas yra orientuojamas į raišką, kuri siejasi su pažinimu. Mokinys pažindamas meno pasaulį plečia savo pasaulėžiūrą, kurios dėka mokinys gali geriau ugdyti savo gebėjimus, kaupti žinias reikalingas būsimai profesijai įgyti. Meninis ugdymas – tai žmogaus vertybių sudarymo fundamentas, kuris leidžia giliau pažinti save, savo jausmus, geriau suvokti gyvenimo bei kūrybos vertybių ryšį.

2. PAAUGLIŲ UGDYMO KARJERAI NEFORMALIAJAME MENINIAME UGDYME EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas

Ugdymo karjerai neformaliojo meninio ugdymo metu įvertinimui buvo naudota šaltinių analizė ir kiekybinio tyrimo metodas.

Anketinė apklausa buvo grindžiama anonimiškumo principu, kad respondentai galėtų sąžiningai ir objektyviai įvertinti pateiktus teiginius. Norėta, kad teiginiai atspindėtų tiriamojo nuomonę.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti ugdymo karjerai neformaliojo meninio ugdymo metu galimybes.

Norint sužinoti abiejų šalių (pedagogų ir mokinių) nuomonę, anketos buvo pateikiamos mokiniams (žr. 1 priedas) ir pedagogams (žr. 2 priedas). Kadangi buvo siekiama palyginti duomenis anketos klausimai yra panašūs. Mokinių anketą sudaro 14 klausimų, dalis jų yra uždaro tipo (pateikiami galimi atsakymų variantai). Pedagogų anketą sudaro 14 klausimų, buvo yra uždaro tipo klausimų. Respondentai galėjo rinktis iš pateiktų atsakymų variantų arba įrašyti savo, o tai rodo, kad buvo sudarytos sąlygos respondentams pasirinkti jiems priimtinausią atsakymo variantą. Klausimynas sudarytas remiantis išanalizuota teorine medžiaga.

Mokiniams ir pedagogams skirtose anketose yra įžanga, klausimai nustatyti respondentų socialines – demografines charakteristika (mokiniams skirtoje anketoje siekiama išsiaiškinti – lytį ir amžių, o pedagogams skirtoje anketoje siekiama išsiaiškinti – pedagogo darbo stažą ir kvalifikacinę kategoriją), ir klausimai, kuriais siekta išsiaiškinti:

- būrelių lankymo priežastis ir jų siejimą su būsima profesija;
- mokinių požiūrį į karjerą;
- pedagogų indėlį ugdymui karjerai.

Tyrimas vykdytas 2013 m. lapkričio mėnesį. Jame dalyvavo 150 mokinių ir 32 pedagogai. Tyrimas atliktas Šiaulių moksleivių namuose ir jam priklausančiuose vaikų klubuose: „Kibirkštis“, „Draugystė“, „Aitvaras“.

Tyrimo duomenys apdoroti naudojantis Microsoft Office Excel (2007) kompiuterine programa.

Darbe naudojami sutrumpinimai N = 150 tyrime dalyvavusių mokinių imtis ir N= 32 tyrime dalyvavusių pedagogų imtis.

Tyrimo etika. Nepažeidžiant mokinių bei pedagogų konfidencialumo ir etikos principo, tyrimo metu neminimi vardai ir pavardės. Anketos yra anoniminės, t.y. mokiniams ir pedagogams nereikėjo nurodyti savo vardo ir pavardės, todėl jie drąsiai galėjo reikšti savo nuomonę. Mokiniai dalyvaujantys tyrime, buvo nepilnamečiai, todėl gautas direktorės leidimas atlikti tyrimą toje institucijoje, kurioje vaikai mokosi. Tiek mokiniai, tiek pedagogai turėjo teisę atsisakyti dalyvauti tyrime.

2.2. Šiaulių moksleivių namų įstaigos apžvalga

„Neformaliojo vaikų švietimo programos vykdo neformaliojo vaikų švietimo ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai. Neformaliam vaikų švietimui priskiriamas taip pat ir formalųjį švietimą papildantis ugdymas, kurį vykdo muzikos, dailės, kitos menų ir sporto mokyklos. Bendruosius iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijus nustato švietimo ir mokslo ministras“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011, p.12).

Europos taryba padarė tokias išvadas skirtas neformaliam ugdymui:

- Formaliojo švietimo sistema veikia izoliuotai ir negali atitikti nuolat daugėjančių pokyčių (technologinių, socialinių, ekonominių), todėl būtina praturtinti neformaliojo švietimo veikla.
- Šalių vyriausybės ir kitos valdžios turi pripažinti ir padaryti neformalųjį švietimą visiems prieinamą.
- Neformalusis švietimas – neatskiriama mokymosi visą gyvenimą koncepcijos dalis, leidžianti įgyti įgūdžius, mokėjimus ir kompetencijas, kurie reikalingi nuolat kintančioje aplinkoje (Neformaliojo ugdymo aktualijos, 2012).

Šiaulių mieste veikia Moksleivių namų neformaliojo ugdymo įstaiga, kuriai priklauso vaikų klubai: „Draugystė“, „Kibirkštis“, „Aitvaras“. Ši įstaiga turi gana seną istoriją, tradicijas ir nuolat vykdo įvairius projektus, parodas, konkursus tarptautiniu, respublikiniu, miesto mastu. Šiaulių moksleivių namai nuolat save pristato, kaip aktyvią, kūrybingą, bendradarbiaujančią ir nuo šiuolaikinių naujovių neatsiliekačią neformaliojo ugdymo mokyklą.

Šioje įstaigoje yra vykdomos choreografinio (šokių studija „Aurea“, šiuolaikinių šokių kolektyvas „Asorti“, sportinių šokių kolektyvas „Šiaulių volta“, sportinių šokių kolektyvas „Svingas“), muzikinio (vaikų muzikos studija „En-den-du“, mergaičių ansamblis, elektroninių muzikos instrumentų ansamblis, pop grupė „Poco a poco“, dainų ansamblis „Muzika kitaip“, vaikų choras „Diemedėlis“, vokalinis – instrumentinis ansamblis „Mozaika“), teatrinio (vaikų ir jaunimo teatro studija „Kompanija šauni“, vaikų ir jaunimo teatro studija „Bildukas“), dailės ir technologijų (dailiųjų amatų būrelis, meninio konstravimo būrelis, taikomosios dailės būrelis, dailės studija, dailės būrelis, kūrybinės raiškos studija „Skrydis“, dailės – dizaino studija, „Jaunųjų šeimininkų“ būrelis), saviraiškos (kūrybinių žaidimų studija, „Maironiečių“ būrelis, „Jaunųjų žurnalistų“ būrelis, „Jaunųjų dviratininkų“ būrelis, videostudija, lyderių įgūdžių ugdymo grupė, bendravimo įgūdžių ugdymo grupė, renginių organizatorių būrelis) ugdymo programos.

Šiaulių moksleivių namus lanko 860 mokinių, dirba 39 pedagogai.

Šiaulių moksleivių namų misija – padėti vaikui ir jaunimui suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją ir būti savarankišku, veikliu, atsakingu žmogumi, norinčius ir gebančius nuolat mokytis bei kurti savo ir bendruomenės gyvenimą.

Šiaulių moksleivių namų vizija – užtikrinti vaikų ir jaunimo gerovę, socialinės partnerystės pagrindu kuriant ir įgyvendinant kryptingas užimtumo, prevencijos ir edukacines programas, sąlygojančias sėkmingą vaikų ir jaunimo socializaciją, ugdančias jų kultūrinę brandą, pilietiškumą, socialinius įgūdžius, saviraišką, gebėjimus ir polinkius, padedančias sudaryti geresnes socialines ir edukacines ugdymosi sąlygas.

Nuo 2011 m. Moksleivių namuose vis daugiau dėmesio skiriama mokinių ugdymui karjerai. Organizuojant šią veiklą įstaigoje remiamasi šiais dokumentais: Lietuvos Respublikos įstatymu (2011), Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymu (2011), Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2012), įsakymu dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos įgyvendinimo veikslių plano patvirtinimo (2003). Taip pat vadovaujamosi: Šiaulių moksleivių namų 2013 – 2015-ųjų metų strateginiu veiklos planu, Šiaulių moksleivių namų nuostatais.

2.3. Duomenys apie respondentus

Siekiant objektyviai įvertinti karjeros ugdymą neformaliajame meniniame ugdyme, buvo atsižvelgiama ne tik į mokinių nuomonę, bet ir į mokytojų.

4 lentelė

Tiriamųjų (mokinių) charakteristikos (N=150, %)

Lytis																	
Moteris									Vyras								
N			%			N			%								
112			74,6			38			25,4								
Amžius																	
12		13		14		15		16		17		18		19		20	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	0,6	11	7,3	31	20,7	40	26,7	37	24,7	16	10,7	10	6,7	2	1,3	2	1,3

Analizuojant mokinių demografinius duomenis, matyti, kad daugiausiai tyrime dalyvavusių respondentų yra mergaitės (74, 6%).

Daugiau nei pusė apklaustųjų mokinių priklauso 14 (20, 7%), 15 (26,7%) ir 16 (24,7%) metų amžiaus grupėms.

Taip pat tyrime dalyvavo 32 neformaliojo meninio ugdymo pedagogai.

5 lentelė

Tiriamųjų (pedagogų) charakteristikos (N=32, %)

Pedagoginio darbo stažas									
Iki 5 metų		6 – 10 metų		11 – 20 metų		21 – 30 metų		30 metų ir daugiau	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
5	15,7	3	9,4	8	25	5	15,6	11	34,3
Kvalifikacinė kategorija									

Mokytojas		Vyresnysis mokytojas		Mokytojas metodininkas		Mokytojas ekspertas	
N	%	N	%	N	%	N	%
7	21,9	15	46,9	10	31,2	0	0

Analizuojant respondentų pedagoginį darbo stažą daugiausiai 34,3% tiriamųjų patenka į 30 metų ir daugiau grupę, o mažiausiai 9,4% nuo 6 iki 10 metų.

Pagal pedagogų kvalifikacinę kategoriją 46,9% respondentų yra vyresnieji mokytojai, 31,2% - mokytojai metodininkai. Mokytojai sudaro 21,9% apklaustųjų.

Galima daryti išvadą, kad Šiaulių moksleivių namams ir šiai įstaigai priklausančiuose vaikų klubuose „Draugystė“, „Aitvaras“, „Kibirkštis“ dauguma dirbančių pedagogų turi didelį pedagoginį darbo stažą, o tai rodo, kad tiriamieji turi gana didelę savo profesinės veiklos patirtį.

2.4. Mokiinių anketinės apklausos duomenų analizė

Tyrimu norėta išsiaiškinti, *kokius neformaliojo meninio ugdymo būrelius mokiniai lanko* (žiūr. 6 lentelę).

6 lentelė

Mokiinių lankomi būreliai (N=150, %)

Meno būreliai	Skačius	Procentai
Dailė	36	24
Šokis	44	29,4
Muzika	45	30
Teatras	23	15,3
Saviraiška	2	1,3

Tyrimo duomenys rodo, kad trečdalis (30%) respondentų lanko muzikos būrelius, 29,4% apklaustųjų šokių būrelius, o 24% dailės būrelius. Mažiau populiarūs yra saviraiškos (1,3%) būreliai. Apžvelgiant Šiaulių moksleivių namų aktyvumą visuomenėje, galima pamatyti, kad muzikos, šokių ir dailės būrelių mokytojai kartu su mokiniais dalyvauja įvairiuose renginiuose, kuriuose pristato savo darbo rezultatus. Muzikos būrelių nariai dalyvauja, organizuoja ir pelno

prizines vietas įvairiuose respublikiniuose vaikų ir jaunimo muzikos festivaliuose, tarptautiniuose estradinio dainavimo konkursuose, respublikiniuose vaikų ir jaunimo populiariosios muzikos konkursuose. Šokių būrelių nariai aktyviai pristato savo darbo rezultatus įvairiuose renginiuose: LŠŠF reitingo ir taptautinėse varžybose, kvalifikacinėse sportinių šokių varžybose ir šokių festivaliuose, respublikiniuose festivaliuose – konkursuose bei Lietuvos ST pirmenybėse ir čempionatuose. Mokiniai, lankantys dailės būrelius, savo kūrybinės veiklos rezultatus demonstruoja tarptautiniuose dailės pleneruose, mokytojų ir mokinių kūrybinių darbų parodose – konkursuose, kūrybinėse – patyriminėse popietėse.

Gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad mokiniai aktyviai lanko tuos būrelius, kur yra sudaroma galimybė pristatyti savo kūrybos rezultatus įvairiuose renginiuose, pelnyti prizines vietas. Tai skatina mokinius tobulėti, numatyti naujus kūrybos tikslus, siekti juos realizuoti padedant pedagogams.

Mokinių buvo prašoma nurodyti, *kuris meno būrelis labiausiai patinka ir kodėl*. Išskirti keli teiginiai (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

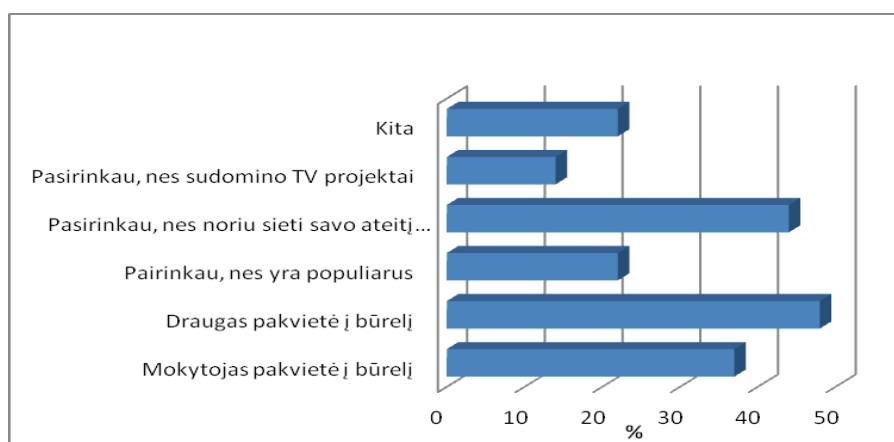
Mokinių lankomiausi meno būreliai ir jų lankymo priežastys (N=150, %)

Būreliai	Teiginiai	Procentai
Dailės būreliai	Patinka atrasti įvairius kūrybinius sprendimus, vyraujantis teigiamas emocinis mikroklimas, aplinka	15,9
Šokių būreliai	Šokio metu patinka išreikšti savo emocijas, atsipalaiduoti, realizuoti save	34
Muzikos būreliai	Patinka groti įvairiais muzikos instrumentais, dainuoti. Vyrauja geras emocinis mikroklimas, kurio dėka mokiniai gali atskleisti ir realizuoti save	28,8
Teatro būreliai	Nori sieti ateitį su šiuo menu. Vyrauja gera atmosfera, geras bendravimas ir bendradarbiavimas	19,2
Saviraiškos būreliai	Teigiama atmosfera ir įdomios veiklos	2,1

Trečdalis (34%) apklaustųjų mokinių nurodė šias šokių būrelių lankymo priežastis: šokio metu patinka išreikšti savo emocijas, realizuoti save. 28,8% respondentų teigia, kad muzikos

būrelius lanko, nes patinka groti įvairiais muzikos instrumentais, dainuoti. Muzikos būreliuose vyrauja geras emocinis mikroklimatas, kurio dėka mokiniai gali atskleisti bei realizuoti save. 19,2% mokinių lanko teatro būrelį, nes nori savo ateitį sieti su šiuo menu. Minėtame būrelyje vyrauja gera atmosfera, nuoširdus bendravimas ir bendradarbiavimas. Galima daryti prielaidą, kad apklaustiems mokiniams, lankantiems meno būrelius, yra svarbu pasirinkti meninę veiklą pagal savo pomėgius, poreikius, gabumus, kuriuos galėtų realizuoti. Paaugliams svarbi ugdymo aplinka, emocinis mikroklimatas bei žinios apie būreliui giminingas profesijas, nes dalis mokinių būrelius renkasi kryptingai.

Tyrimu norėta išsiaiškinti, *kokie veiksniai įtakojo būrelio pasirinkimą* (žiūr. 1 pav.).

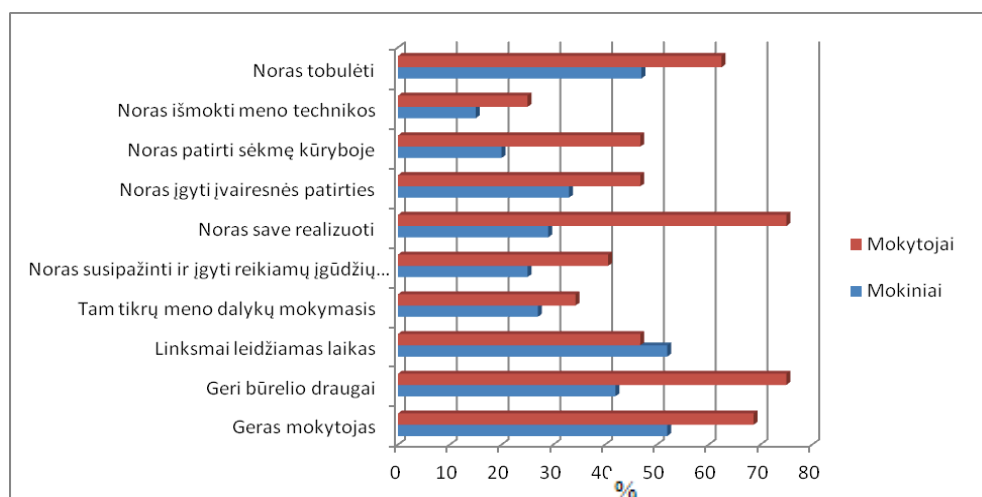
1 pav. Būrelio pasirinkimą lemiantys veiksniai (N=150, %)

Pastaba: dauguma respondentų pateikė po kelis atsakymo variantus.

Beveik pusė (48%) respondentų teigia, kad būrelį pradėjo lankyti, nes sudomino ir pakvietė draugas. 44% apklaustųjų nurodė, kad būrelį pasirinko, nes nori sieti savo ateitį su šiuo menu. 37% respondentų teigia, kad mokytojas pakvietė į būrelį. Kitos būrelių pasirinkimo priežastys: patarė tėvai, nes pastebėjo vaikų gabumus, noras patobulinti meninius įgūdžius ir išbandyti naują veiklą. Ž. Gailius, A. Malinauskas, D. Petkauskas ir kt. (2013) teigia, kad mokiniai noriai buriasi į bendraamžių grupes. Taip jie susitinka su bendraminčiais, besidominčiais tomis pačiomis veiklomis. Ugdomajame darbe su mokiniais svarbu atsižvelgti ir panaudoti grupės fenomeną, nes grupėje mokiniai praleidžia savo laisvalaikį, mokosi vieni iš kitų.

Atliktas tyrimas rodo, kad dalis mokinių neformalius užsiėmimus renkasi pagal tai kokią norėtų įgyti profesiją bei turimą talentą. Taip pat svarbus pedagogo autoritetas, jo organizuojama veikla, nes dalis mokinių pasirinko būrelius mokytojui pakvietus.

Mokiniai rinkdamiesi būrelį turi skirtingus motyvus, tikslus ir norus, todėl tyrimu norėta išsiaiškinti, *kas mokinius motyvuoja lankyti meno būrelius* (žiūr. 2 pav.).

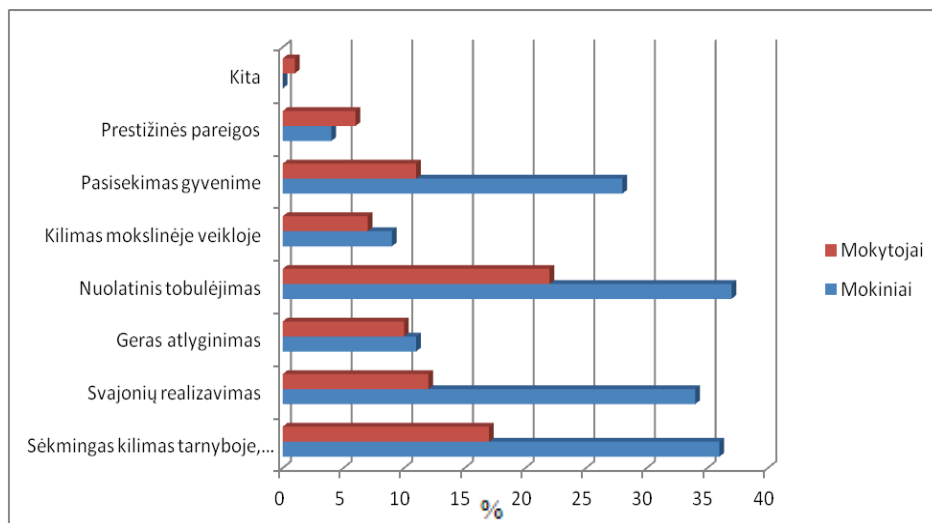
2 pav. **Motyvacijos priežastys lankant būrelį (N=150, N=32,%)**

Pastaba: dauguma respondentų pateikė po kelis atsakymo variantus.

Galima teigti, kad svarbi meninio būrelio lankymo motyvacija yra: geras mokytojas, geri būrelio draugai, linksmi leidžiamas laikas, tam tikrų meno dalykų mokymasis, noras susipažinti ir įgyti reikiamų įgūdžių būsimai profesijai, noras save realizuoti, įgyti įvairesnės patirties, noras patirti sėkmę kūryboje, išmolti meno techniku, noras tobulėti. Pedagogų nuomone didžiausią motyvaciją teikia noras save realizuoti (75%), gerai būrelio draugai (75%), geras mokytojas (68,7%), o mokinių nuomone, tai geras mokytojas (52%), linksmi leidžiamas laikas (52%), noras tobulėti (47%). Ir mokinių, ir mokytojų nuomonės pasiskirstė panašiai.

Galima daryti prielaidą, kad motyvai skatinantys dalyvauti neformaliojo meninio ugdymo veikloje, susiję su moksleivių saviraiška per gabumų ir interesų realizavimą. Dalyvavimą neformalioje veikloje moksleiviai sieja su žinių ir įgūdžių įgijimu bei rengimusi būsimai profesijai (Popamokinės veiklos veiksmingumas, 2003).

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kaip neformaliojo meninio ugdymo pedagogai ir mokiniai supranta sąvoką „karjera“ (žiūr. 3 pav.).

3 pav. Respondentų nuomonė, kaip jie supranta sąvoką „karjera“ (N=150, N=32,%)

Pastaba: dauguma respondentų pateikė po kelis atsakymo variantus.

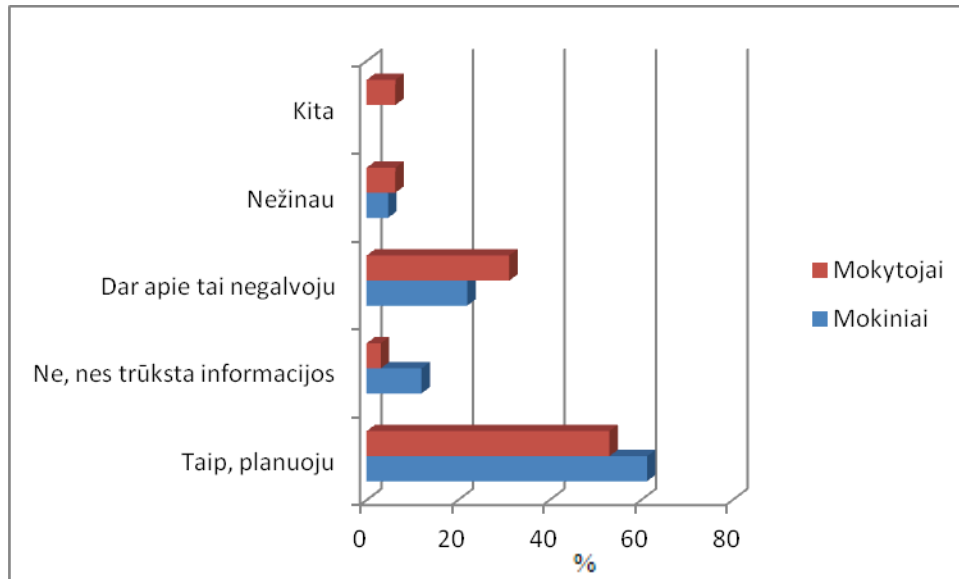
Daugiau nei trečdalis (37%) apklaustųjų mokinių teigia, kad karjera yra nuolatinis tobulėjimas. 28% respondentų mano, kad tai sėkmingas kilimas tarnyboje ar visuomeniniame darbe, o 34% - svajonių realizavimas. Dauguma pedagogų sąvoką „karjera“ suvokia panašiai kaip ir mokiniai. 22% pedagogų teigia, kad tai nuolatinis tobulėjimas, 17% - sėkmingas kilimas tarnyboje, visuomeniniame darbe, o 12% respondentų mano, kad tai svajonių realizavimas.

Pasak V. Stanišauskienės, N. Večkienės (1999), karjera yra daugiau nei visuma darbų, tai taip pat ir mokymasis veikti individualiai, tikslų pasiekimas ir ambicijų patenkinimas, atliekant įvairius socialinius vaidmenis. Žmogaus karjera neįmanoma socialiniame vakuume.

Mokytojų požiūris į karjerą yra vienas iš mokinių gyvenimą ir darbinę veiklą lemiančių veiksnių. Nuo šio požiūrio priklauso, kaip mokytojas organizuoja ugdymo procesą, kokias prielaidas sudaro moksleiviams pasirengti gyvenimui šiuolaikinėje ir ateities visuomenėje. Gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad tiek mokiniai, tiek mokytojai į karjerą žiūri kaip į savirealizacijos procesą, kuomet pirmoje vietoje yra tenkinami individualaus žmogaus poreikiai.

Karjeros planavimas yra sistemingas ir kryptingas bendradarbiavimas (tarp tėvų, mokytojų, švietimo institucijų ir mokinių), padedant mokiniams įgyti žinias ir įgūdžius, padedančius priimti racionalų profesijos pasirinkimo sprendimą (Danilevičius, 2008).

Tyrimu siekta išsiaiškinti, *ar mokiniai planuoja savo karjerą* (žiūr. 4 pav.).

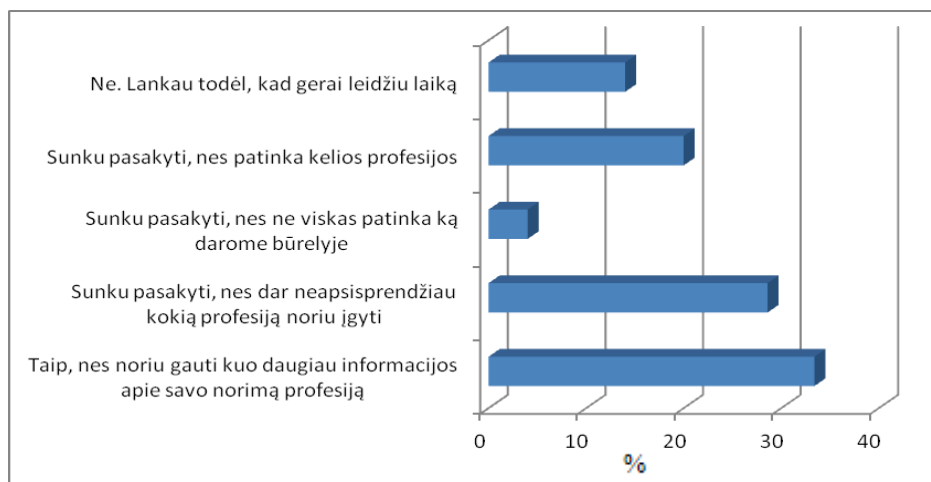

4 pav. **Mokinių ir mokytojų nuomonė apie karjeros planavimą (N=150, N=32,%)**

Daugiau nei pusė apklaustųjų mokinių (61,3%) ir mokytojų (53,1%) mano, kad mokiniai planuoja savo karjerą. 22% paauglių ir 31,2% mokytojų teigia, kad apie karjerą mokiniai dar negalvoja. Tam įtakos gali turėti tokie veiksniai, kaip informacijos trūkumas, savęs nepažinimas (savo gabumų, interesų) bei motyvacijos stoka. Pedagogai pateikė ir kitą nuomonę, kad vieni mokiniai yra tvirtai apsiprendę, kiti abejoja, tretieji apie būsimą karjerą dar nemąsto.

Anot E. Danilevičiaus (2008), karjeros planavimas susideda iš: savęs pažinimo, profesijų apžvalgos ir profesinio apsiprendimo. Karjeros planavimo tikslas yra padėti mokiniui pasirinkti jo pašaukimą atitinkančią profesiją. Mokytojas turėtų padėti atsakyti į klausimus: kuo būti? Kokį profesinį kelią pasirinkti?

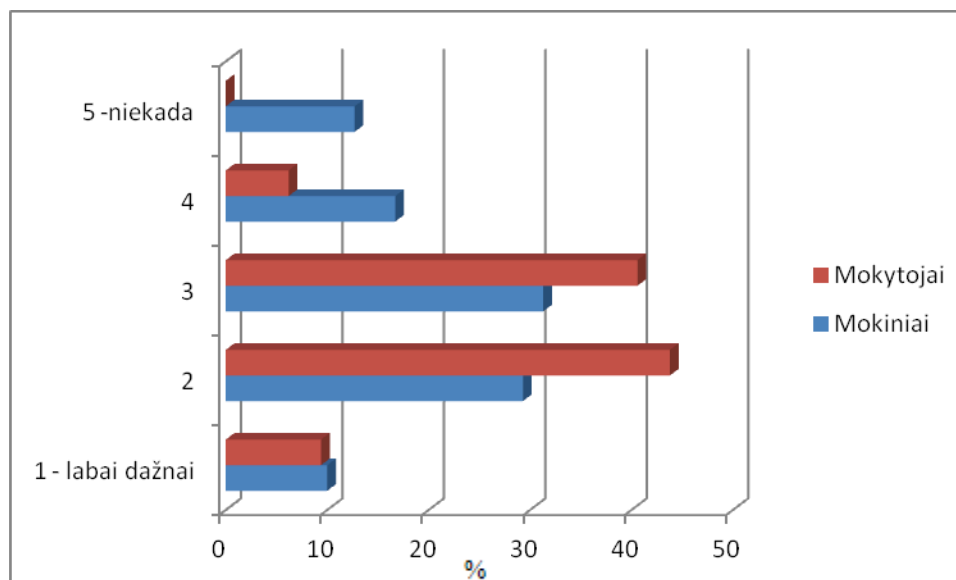
Tyrimu norėta sužinoti, *ar mokinių lankomi būreliai yra jų svajonių profesijos alternatyva* (žiūr. 5 pav.).

5 pav. Respondentų nuomonė, ar lankomas būrelis yra svajonių profesijos alternatyva (N=150, %)

Trečdalis (33,4%) respondentų teigia, kad lankomas būrelis yra jų svajonių profesijos alternatyva, nori gauti kuo daugiau įvairios informacijos apie juos dominančią profesiją. 28,6% mokinių teigia, kad dar negali pasakyti ar tai yra jų ateities profesija, nes dar neapsisprendė dėl profesinio kelio. 20% paauglių patinka kelios profesijos. Galima daryti prielaidą, kad tik trečdalis apklaustųjų žino, kokia profesija juos domina bei nori gauti apie ją kuo daugiau informacijos, kai tuo tarpu likusieji dar neapsisprendę. Taip pat galima manyti, kad mokiniai savęs neišbando įvairesnėse veiklose, neieško, kur galėtų save realizuoti.

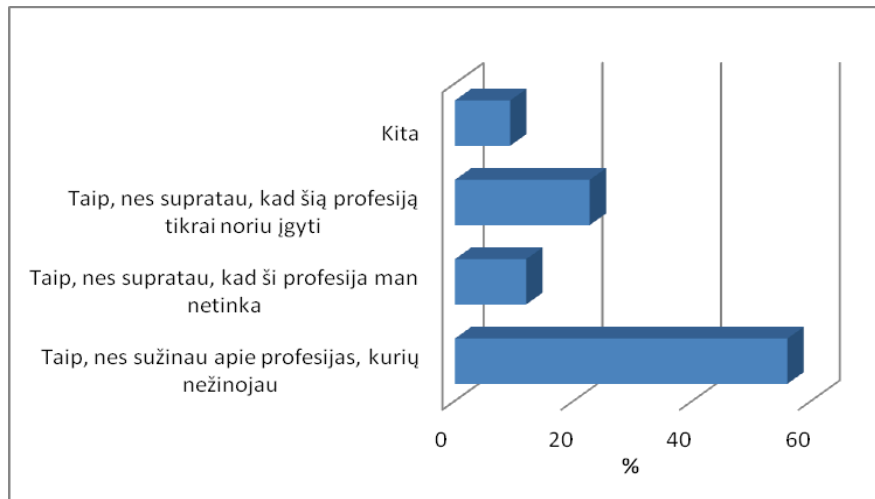
Paauglystė tai laikotarpis kada yra pradedama galvoti apie profesinius planus. Mokinys savęs ieško, eksperimentuoja įvairių veiklų metu. Todėl labai svarbu, kad pedagogai padėtų mokiniams gauti kuo išsamesnės informacijos apie profesijas, kurias mokiniai galėtų pasirinkti. Tyrimu norėta išsiaiškinti *apie profesijų pristatymo dažnumą meninių veiklų metu* (žiūr. 6 pav.).

6 pav. **Mokinių nuomonė, apie supažindinimo su profesijomis meninių veiklų metu dažnumą (N=150, N=32,%)**

Respondentų buvo prašyta pažymėti lentelėje profesijų pristatymo dažnumą meninių veiklų metu. Buvo pateikti skaičiai nuo vieno iki penkių (1 reiškia labai dažnai, 5 – niekada). Apklaustieji (mokiniai ir mokytojai) daugiausiai pažymėjo skaičių 2 ir 3. Vadinasi mokiniai su meninėmis profesijomis yra supažindinami dažnai. Tai leidžia daryti prielaidą, kad pedagogai mokinius gana aktyviai įtraukia į supažindinimo su profesijomis procesą. Pedagogas pristatydamas meninės srities profesijas leidžia mokiniams plačiau bei išsamiau jas pažinti, padėti suvokti ar norėtų rinktis tokį profesinį kelią.

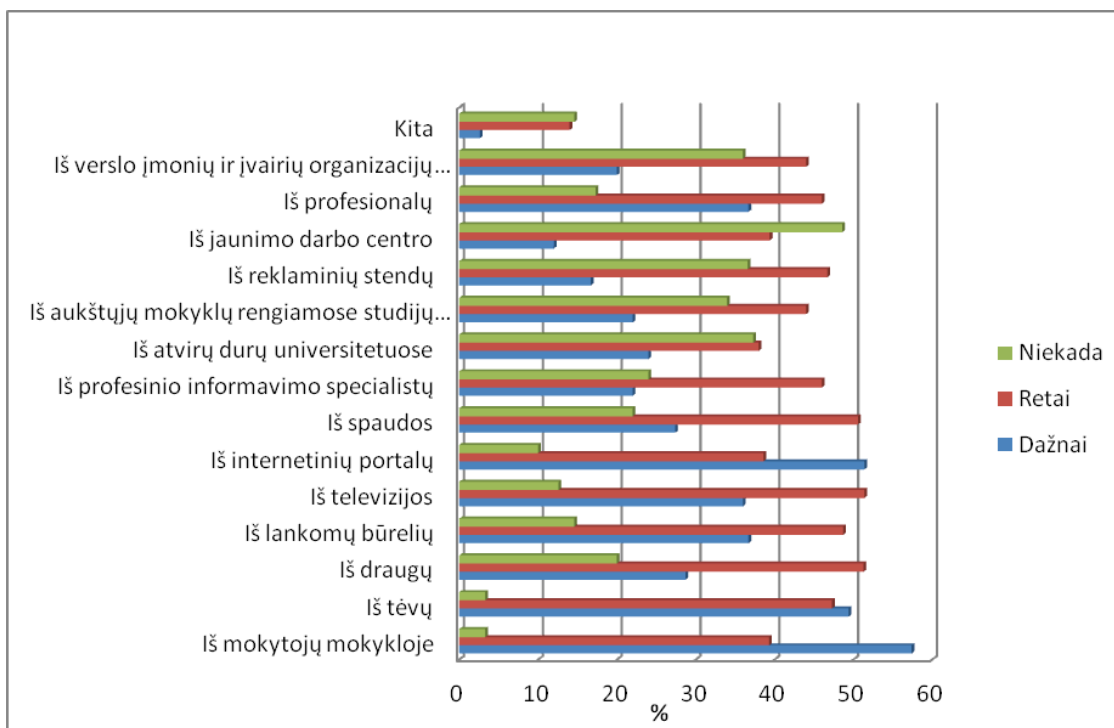
Mokinių buvo prašoma įvardinti, *ar teikiama neformaliojo meninio ugdymo mokytojo informacija apie profesijas yra naudinga* (žiūr.7 pav.).

7 pav. **Meninių būrelių mokytojų teikiamos informacijos apie profesijas naudingumas (N=150,%)**

Daugiau nei pusė (56%) respondentų atsakė, kad teikiama informacija yra naudinga, nes sužino apie profesijas, kurių nežinojo. 22,7% apklaustųjų mokinių teigia, kad informacija naudinga, nes suprato, kad vieną ar kitą profesiją norėtų įgyti. Respondentai pasirinkę „*kita*“ nurodė, kad yra mažai teikiama informacijos apie meno profesijas. Remiantis gautais rezultatais, galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis respondentų gauna informacijos apie juos dominančias profesijas. Mokytojai mokiniams pristato ir tas profesijas, apie kurias paaugliai turi sukaupę mažiau informacijos, kurios nėra itin populiaros. Mokiniam sudaroma galimybė praplėsti turimą patirtį, išgirsti apie tai, ko nežinojo bei gilintis į pateiktą informaciją.

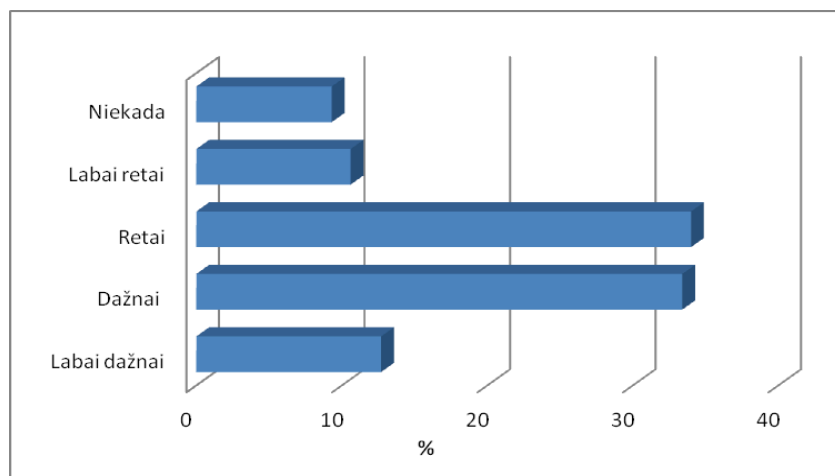
Mokinių buvo teirautasi, *kaip dažnai ir iš kokių įstaigų ar fizinių asmenų jie gauna informacijos apie profesijas* (žiūr. 8 pav).

8 pav. Mokiniam teikiamos informacijos apie profesijas dažnumas (N=150,%)

Daugiau nei pusė (57,4%) respondentų teigia, kad daugiausiai informacijos apie profesijas jie gauna mokykloje. 51,4% apklaustųjų mokinių nurodė, kad dažnai informacijos apie profesijas ieško internetiniuose portaluose. 49,4% mokinių apie profesijas kalbasi su tėvais, 36,7% sužino iš profesionalų, o 36,7% mokinių dažnai informacijos gauna lankomuose būreliuose. Gauti rezultatai rodo, kad mokytojas yra vienas svarbiausių asmenų padedančių mokiniui pasirinkti profesinį kelią. Mokytojas turi geras sąlygas pažinti mokinio gabumus, interesus, įgūdžius, žinias ir pasiūlyti mokinio savybes atitinkančią profesiją. Pedagogas pristato ir pateikia skirtingų profesijų atstovams keliamus reikalavimus, apibūdina profesijų reikšmę visuomenėje, padeda pasirinkti profesijai.

Mokinių buvo teirautasi, *ar dažnai būrelio metu yra vykdomi projektai susiję su profesiniu orientavimu* (žiūr. 9 pav.).

9 pav. Projektų, susijusių su profesiniu orientavimu, organizavimo dažnumas (N=150,%)

34% respondentų teigia, kad projektai, susiję su profesiniu orientavimu, vykdomi retai, trečdalis apklaustųjų (33,4%) mano, kad dažnai, o 12,7% - labai dažnai. Galima daryti prielaidą, kad mokiniams ne visada akcentuojama, kuomet yra vykdomas projektas ar veikla profesinio orientavimo klausimais. Tačiau nemaža dalis respondentų nurodė, kad profesinio orientavimo projektai yra vykdomi. Būrelių vadovai, organizuodami įvairias projektines veiklas, yra suinteresuoti ne tik suteikti mokiniams žinių ir gebėjimų, sudaryti galimybes įdomiai praleisti laisvalaikį, bet ir padėti atrasti savo profesinį pašaukimą.

Mokinių ir pedagogų buvo teirautasi, *ar jie domisi profesijomis, pateikiamomis įsidarbinimos galimybių barometre*. Mažiau nei trečdalis (28%) apklaustųjų mokinių teigia, kad jie domisi ir seka naujienas apie profesijas. 65,7% pedagogų teigia, kad domėtis profesijomis yra labai svarbu, nes mokiniams tai suteikia naudingos informacijos. 35,4% mokinių teigia, kad nesidomi tokia informacija, o 28,1% mokytojų nurodė, kad nesidomi, nes tokiais dalykais turi domėtis patys mokiniai. Likusieji respondentai, mokiniai (36,6%) ir mokytojai (6,2%) teigia, kad net nežino kas tai yra. Apibendrinant galima teigti, kad mokytojai turėtų supažindinti mokinius su galimybe gilintis į profesijas, įsidarbinimo galimybių barometru, patalpintu „Jaunimo darbo centro“ tinklapyje (<http://www.ldb.lt/jaunimui/Puslapiai/default.aspx>). Pedagogai suvokia mokinių supažindinimo su profesijomis svarbą, padeda paaugliams ieškoti savo profesinio kelio. Tuo tarpu, mokiniai, sekdami informaciją apie profesijų paklausą, gali aiškiau suvokti situaciją Lietuvos darbo rinkoje, sėkmingiau planuoti karjerą.

Tyrimu norėta išsiaiškinti, ar mokiniai dalyvavo karjeros savaitėje, kurios koordinatore buvo Respublikos prezidentė D. Grybauskaitė, ir kokios naudos jiems tai davė (žiūr. 8 lentelę).

8 lentelė

**Mokinių dalyvavimo karjeros savaitėje (koordinatore prezidentė D.Grybauskaitė)
naudingumas (N=150,%)**

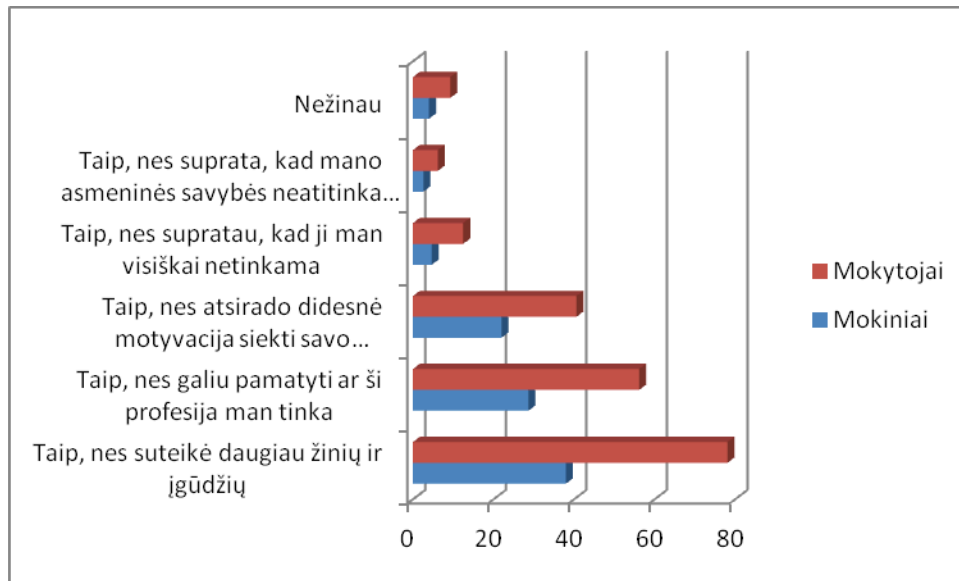
Teiginiai	Procentai
Dalyvavo. Suteikė daugiau informacijos apie profesijas	6,7
Dalyvavo. Naudingų žinių negavo	2,7
Nedalyvavo	90,6

Gauti duomenys rodo, kad tik 6,7% apklaustųjų mokinių dalyvavo minėtame projekte. Projektą mokiniai vertina teigiamai, nes gavo daug informacijos apie profesijas. Informacijos gavimas padeda mokiniams lengviau apsispręsti, įvertinti savo galimybes. 2,7% respondentų teigia, kad dalyvavo, tačiau naudingos informacijos negavo. 90,6% apklaustųjų mokinių karjeros savaitėje nedalyvavo.

Nacionalinė karjeros savaitė (koordinatore D. Grybauskaitė) vyko pirmus metus. Šio projekto metu įvairių sričių specialistai aplankė apie 250 respublikos mokyklų. Karjeros savaitė suteikė galimybę mokiniams pamatyti kaip dirba įvairių profesijų atstovai, padėti suvokti kokias asmens savybes ir charakterio bruožus reikia turėti renkantis norimą profesiją. Karjeros savaitėje (Lietuvos mastu) mokiniai dalyvavo noriai, nes turėjo galimybę pasirinkti žmones, atstovaujančius juos dominančią profesiją, su jais pabendrauti, įsitikinti, ar tikrai renkasi tinkamą profesiją.

Kadangi karjeros savaitė buvo organizuojama pirmus metus mokinių, dalyvavusių šiame projekte, skaičius yra nedidelis. Tam įtakos galėjo turėti motyvacijos trūkumas. Galima daryti prielaidą, kad mokiniai, anksčiau dalyvavę mažesniuose, tačiau nelabai informatyviuose, panašaus pobūdžio renginiuose, nebenorėjo gilintis į šio renginio reikšmingumą ir reikalingumą. Tikėtina, kad mokiniai, kurie dalyvavo projekte, bet nepriėmė jiems naudingos informacijos yra mažiau motyvuoti, jiems nebuvo paaiškinta projekto reikšmė bei nauda pačiam mokiniui.

Respondentų buvo klausiami apie *būrelyje organizuojamus projektus profesinio orientavimo tema ir jų naudingumą* (žiūr. 10 pav.).

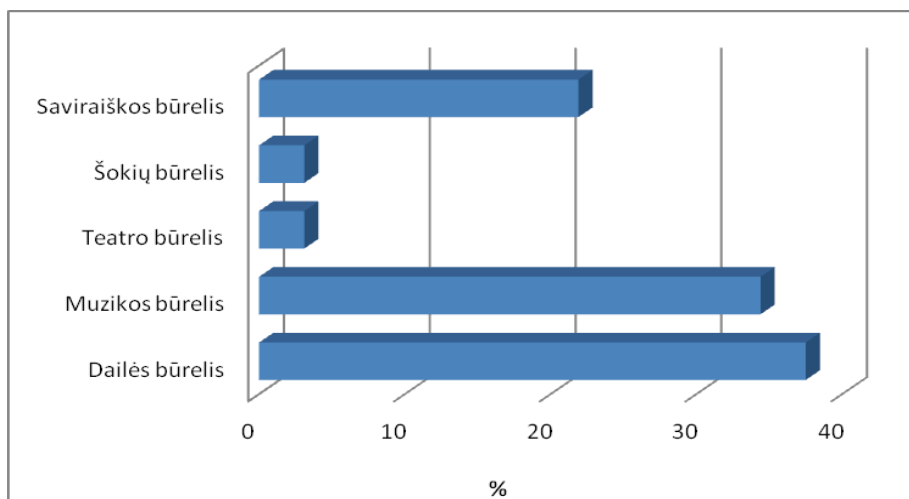
10 pav. Būrelio metu oranizuojamų profesinio orientavimo projektų naudingumas (N=150,%)

Pastaba: dauguma respondentų (pedagogų) pateikė po kelis atsakymo variantus.

38% mokinių ir dauguma (78,1%) apklausoje dalyvavusių pedagogų teigia, kad meninių būrelių metu organizuojami profesinio orientavimo projektai yra labai naudingi, nes suteikia reikiamų žinių bei įgūdžių. 28,7% mokinių ir 56,2% apklaustųjų neformaliojo meninio ugdymo mokytojų teigia, kad šių projektų metu mokiniai gali suvokti, ar jų svajonių profesija jiems tinka. 22% mokinių ir 40,6% mokytojų teigia, kad minėti projektai teikia didelę naudą, nes mokiniams atsiranda didesnė motyvacija siekti užsibrėžtų tikslų. Gauti duomenys rodo, kad dauguma respondentų mano, jog tokie projektai yra labai svarbūs padedant mokiniams rinktis savo profesinį kelią. Neformaliojo ugdymo švietimo koncepcijoje (2012) nurodoma, kad vienas iš uždavinių yra padėti mokiniams spręsti integravimosi į darbo rinką problemas.

2.5. Pedagogų anketinės apklausos duomenų analizė

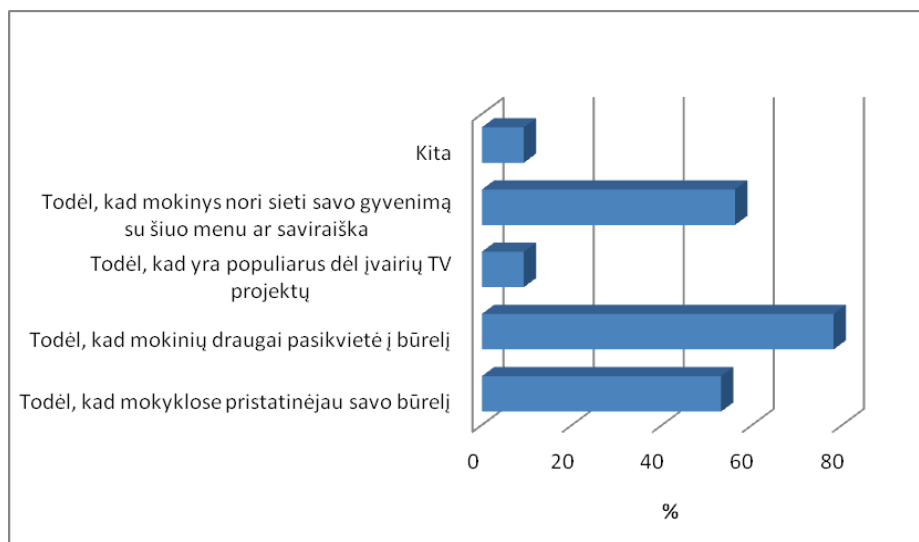
Tyrimu siekta išsiaiškinti, *kokiems meno būreliams pedagogai vadovauja* (žiūr.11 pav.).

11 pav. Neformaliojo ugdymo mokytojų vadovaujami būreliai (N=32,%)

37,5% pedagogų vadovauja dailės būreliams, 34,4% - muzikos, o 21,9 – saviraiškos būreliams. Gauti duomenys rodo, kad daugiau apklaustųjų mokytojų vadovauja muzikinei ir dailinei veiklai, nei būreliams, kurie yra susiję su fiziniu aktyvumu (šokiai ar teatras). Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumo tyrimo ataskaitoje (2006) yra rašoma, kad daugiausiai yra 111 muzikos ir 77 dailės ugdymo programų. Lyginant abiejų tyrimų rezultatus galima daryti prielaidą, kad tyrimo rezultatai yra panašūs meninių būrelių pasiskirstymo kiekiu. Tiek neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumo tyrimo ataskaitoje, tiek Šiaulių moksleivių namų tyrime dalyvavusių pedagogų daugiausiai vadovauja dailės ir muzikos būreliams, o tai leidžia teigti, kad šios meno srities atstovų yra daugiau ir tarp mokinių šie būreliai yra populiariausi ir lankomiausi.

Išsiaiškinus kokiems meno būreliams mokytojai vadovauja, tyrimu norėta sužinoti, *kokie veiksniai lemia, kad mokiniai pasirenka jų vadovaujamus būrelius* (žiūr. 12 pav.).

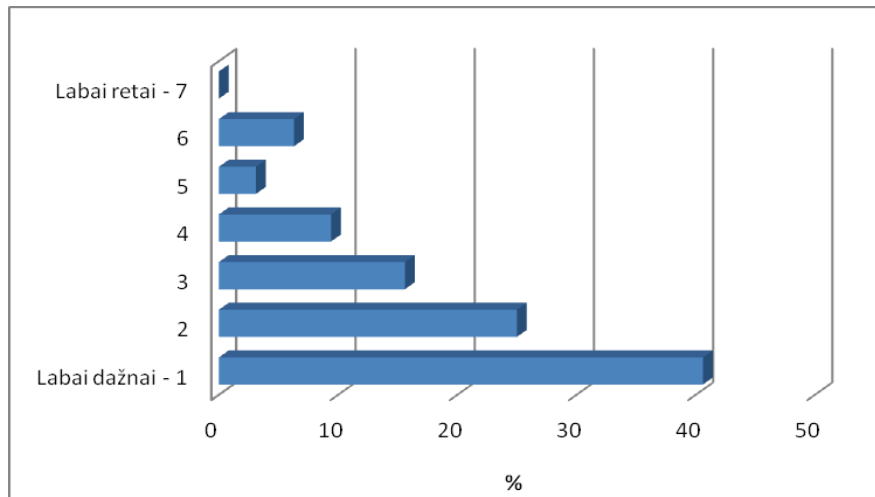
12 pav. **Būrelio pasirinkimą lemiantys veiksniai (N=32,%)**

Pastaba: dauguma respondentų pateikė po kelis atsakymo variantus.

Dauguma (78,1%) respondentų teigia, kad mokiniai jų vadovaujamą būrelį pradėjo lankyti, nes pakvietė draugai, kurie jau lankė būrelį. 56,2% respondentų mano, kad mokiniai pasirenka jų būrelius, nes nori sieti savo gyvenimą su juos dominančiu menu ar saviraiška. 53,1% mano, kad mokytojas lankydamasis mokyklose sudomino, motyvavo mokinius pradėti lankyti jo vadovaujamą būrelį. Skiltyje „kita“ mokytojai nurodė šias riežastis: noras lavintis bei turiningai praleisti laiką. Galima daryti prielaidą, kad dauguma mokinių žino, kokią profesinę ateitį norėtų rinktis, todėl bando ją geriau pažinti dalyvaudami būrelių veikloje. Ugdymo karjerai bendrojoje programoje (2013) rašoma, kad mokymasis per patyrimą yra labai svarbus, kuomet ugdymo veiklos organizuojamos taip, kad mokiniai realiai galėtų save išbandyti konkrečioje situacijoje „čia ir dabar“.

Geriausiai susipažinti su savo trokštama profesija yra ją išbandyti praktiškai.

Tyrimu norėta sužinoti, *ar meninių veiklų pabaigoje vyksta aptarimas* (žiūr. 13 pav.).

13 pav. Meninių veiklų aptarimo dažnumas (N=32,%)

Respondentų prašyta pažymėti, kaip dažnai meninių užsiėmimų pabaigoje vyksta veiklos aptarimai. Buvo pateikti skaičiai nuo vieno iki septynių (1 reiškia labai dažnai, 7 – labai retai). 40,6% respondentų teigia, kad labai dažnai užsiėmimų pabaigoje aptaria mokinių pasiektus rezultatus, nes nuo to priklauso žinių ir pasiekimų rezultatai. 25% apklaustųjų nurodė, kad gana dažnai veiklų pabaigoje organizuoja įvairius aptarimus, o 15,6% mokytojų aptarimus organizuoja dažnai. Veiklų pabaigoje vykstantys aptarimai yra labai svarbūs, nes mokiniai patirdami sėkmę yra motyvuojami toliau siekti užsibrėtų tikslų. Nuo pedagogo kompetencijų lygio ir jo požiūrio priklauso kaip jis vykdys aptarimus (motyvuodamas ar nemotyvuodamas), kokią aptarimų svarbą jis įžvelgia. Tik pedagogo dėka mokinys gali įgyti naujų žinių ir įgūdžių plėtojant įvairias menines kūrybines veiklas, organizuojant jų aptarimus.

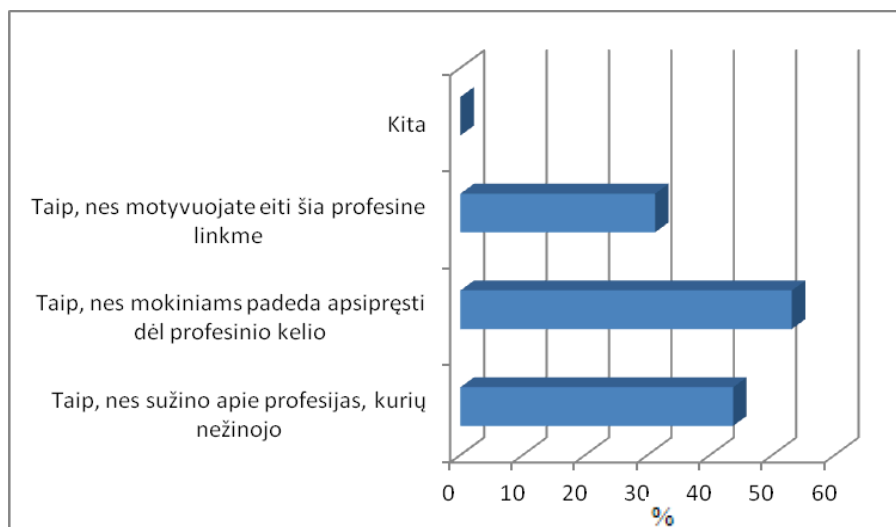
Išsiaiškinus pedagogų organizuojamų aptarimų dažnumą veiklų metu, norėta *išsiaiškinti pedagogų praktiką organizuojant veiklas ir projektus meninio ugdymo būreliuose ugdant karjerai* (žiūr. 9 lentelę).

Ugdymo karjerai veiklos ir projektai neformaliojo meninio ugdymo būreliuose (N=32,%)

Teiginiai	Procentai
Pedagogai pristato savo, menininkų ir jiems giminingas profesijas. Susitinka su pristatomų profesijų atstovais	31,3
Skatina mokinių kūrybinius rezultatus pristatydami įvairiuose renginiuose, taip pristatant menininkų profesijas	9,4
Pedagogai neįtraukia atskirų projektų karjeros ugdymui	59,3

Daugiau nei pusė (59,3%) apklaustųjų pedagogų teigia, kad jie neįtraukia į savo ugdymo programą atskirų projektų ir veiklų ugdymui karjerai. Pedagogai profesijas pristato neįvardindami, kad tai bus atskiros veiklos ar projektai. Pokalbiai, diskusijos, susitikimai integruojami į bendras veiklas. 31,3% teigia, kad vykdo projektus ir veiklas, kurių metu pristato savo, kitų menininkų ir jiems giminingas profesijas, organizuoja susitikimus su meninių profesijų atstovais. 9,4% apklaustųjų respondentų teigia, kad skatina mokinių saviraišką, pristatydami jų kūrybinius rezultatus įvairiuose renginiuose, supažindindami su menininkų profesijomis. Apibendrinant galima teigti, kad *„ugdant karjeros kompetencijas, ypač veiksmingi yra šie ugdymo(si) karjerai metodai ir veiklos: savo asmeninės vizijos kūrimas ir įgyvendinimas, įvairaus aktyvaus ir reflektivaus mokymosi ir savęs pažinimo metodai, mokymosi iš patirties metodai, projektinė veikla ir bendradarbiavimu grįsti mokymo(si) metodai, mokinių bendradarbiavimas, mokantis vieniems iš kitų, bendravimas ir bendri projektai su daug pasiekusiais ir savo pašaukimą atradusiais asmenimis, karjeros kompetencijoms ugdyti skirti žaidimai, ugdymas per profesinį veiklinimą, mokomąsias bendroves, savanorystę, vaidinimai ir situacijų modeliavimas, pokalbiai, diskusijos, debatai (taip pat ir su žymiais žmonėmis, tėvais), pamokančių gyvenimo situacijų ir konkrečių asmenybių savybių nagrinėjimas pasitelkiant knygas, filmus ir kitas priemones”* (Ugdymo karjerai bendroji programa, 2013, p.5).

Tyrimu norėta išsiaiškinti, *ar informacijos apie profesijas teikimas neformaliuose meniniuose būreliuose yra naudingas* (žiūr.14 pav.).

14 pav. **Informacijos teikimas apie profesijas naudingumas (N=32,%)**

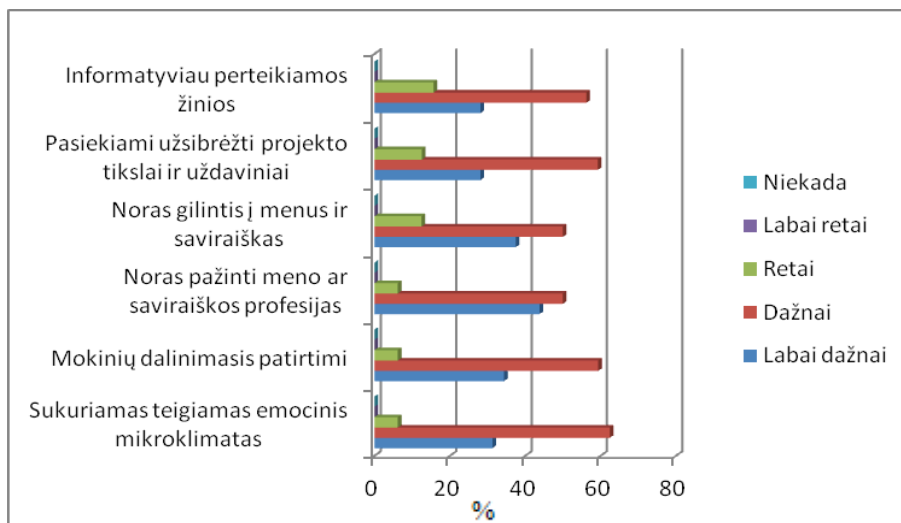
Pastaba: dauguma respondentų pateikė po kelis atsakymo variantus.

Tyrimo duomenimis daugiau nei pusė (53,1%) respondentų mano, kad teikiama informacija yra naudinga, nes mokiniams padeda apsispręsti dėl profesinio pasirinkimo. 43,7% respondentų teigia, kad mokiniams suteikia informacijos apie profesijas kurių nežinojo. Priežastis, kodėl mokiniai gauna mažai informacijos apie profesijas, gali būti viuoemenėje vyraujančių nepatrauklių ir nepopuliarių profesijų stereotipų. 31,2% apklaustųjų pedagogų mano, kad informacijos teikimas yra naudingas, nes skatina mokinių motyvaciją eiti pasirinkta profesine linkme.

Būsimosios mokinių karjeros sėkmė labai priklauso nuo ilgalaikio mokytojų ir mokinių bendradarbiavimo. Racionalų profesijos pasirinkimą lemia tai, kiek paauglys supranta savo tikslus, pomėgius, asmenines savybes ir kiek yra susipažinęs su būsimosios profesijos ypatumais. Neformalusis ugdymas labai prisideda prie sėkmingo profesijos pasirinkimo, nes per praktinę veiklą mokiniai geriau suvokia ir susipažįsta su įvairia darbine veikla, profesijomis ir jų specifika (Profesijos vadovas, 2009).

Galima daryti prielaidą, kad mokiniui yra labai svarbu gauti informacijos apie profesijas užsiėmimų metu, nes apie profesiją gali sužinoti ne tik teoriškai, bet ir per praktinę veiklą. Mokiniai, turėdami teorinių žinių apie profesijas ir jas išbandę praktiškai, turi galimybę įvertinti save ir apsispręsti, ar sieti savo ateitį su šia sritimi, ar ne.

Tyrimu norėta išsiaiškinti *kokie rezultatai ir kaip dažnai yra gaunami vykdant profesinio orientavimo projektus* (žiūr. 15 pav.).

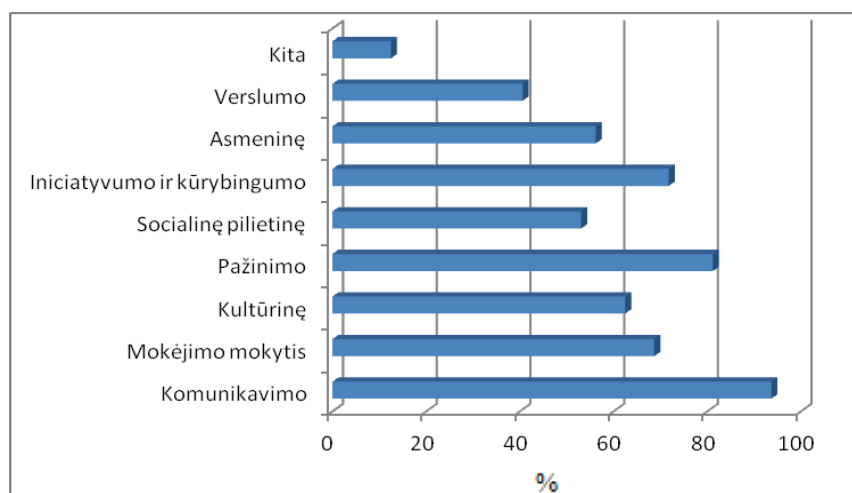

15 pav. **Pedagogų nuomonė apie gaunamų rezultatų dažnumą vykdant profesinio orientavimo projektus (N=32,%)**

Daugiau nei pusė (62%) respondentų teigia, kad dažnai yra sukuriamas teigiamas emocinis mikroklimatas, kuris yra būtinas siekiant aukštų ugdymo rezultatų. 59,4% nurodė, kad mokiniai dažnai dalinasi patirtimi tarpusavyje. Tai leidžia daryti prielaidą, kad mokiniai gali mokytis vieni iš kitų matydami vieni kitų klaidas bei pasiekimus. 50% pedagogų pasisakė, kad mokiniams dažnai projektų metu sužadina norą pažinti meno ar saviraiškos profesijas. 50% apklaustųjų respondentų teigia, kad mokiniams dažnai kyla noras ir reikmė gilintis į menų. 59,3% respondentų mano, kad dažnai tokių projektų metu yra pasiekiami užsibrėžti tikslai ir uždaviniai ugdant mokinius karjerai. 56,2% pedagogų įžvelgia, kad yra informatyviau perteikiamos žinios, nes mokiniams informacija yra perteikiama per patirtį ir netradicinę veiklą.

Gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad išvardinti rezultatai yra pasiekiami dažnai, o tai rodo, kad mokytojai vykdydami profesinio orientavimo projektus siekia mokiniams suteikti kuo daugiau naudingos informacijos apie profesijas. Kadangi projektai yra vykdomi neformaliajame ugdyme, pedagogai turi realias galimybes profesijas pristatyti informatyviai, kūrybiškai bei patraukliai.

Tyrimu norėta išsiaiškinti, *kokias kompetencijas profesinio orientavimo projektų, veiklų, pokalbių metu įgyja mokiniai neformaliuose meniniuose būreliuose* (žiūr. 16 pav.).

16 pav. **Pedagogų nuomonė apie kompetencijų ugdymą pokalbių, projektų metu profesinio orientavimo tema (N=32,%)**

Pastaba: dauguma respondentų pateikė po kelis atsakymo variantus.

Pedagogų buvo klausama apie mokinių įgyjamas kompetencijas vykdant profesinio orientavimo projektus, veiklas meninių būrelių metu. Buvo pateiktos aštuonios kompetencijos ir skiltis „kita“. Kompetencijas mokytojai galėjo pasirinkti, tai: komunikavimo, mokėjimo mokytis, kultūrinę, pažinimo, socialinę pilietinę, iniciatyvumo ir kūrybingumo, asmeninę, verslumo. Pedagogai daugiausiai akcentavo komunikavimo, pažinimo, iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijas. Jų nuomone, tai reikalingiausios ir dažniausiai per projektines veiklas meniniuose būreliuose įgyjamos kompetencijos. Mažiau svarbios yra verslumo ir socialinė pilietinė kompetencijos. Tai leidžia daryti prielaidą, kad atsakymai atitinka tai, kokių kompetencijų trūksta mokiniams ir kokias pedagogai stengiasi plėtoti skirdami daugiausiai dėmesio. *„Lankydamasi būrelius mokiniai turi galimybę atskleisti save kaip asmenybę, tobulinti individualius gebėjimus, o tai taip pat skatina jauna žmogų kuo racionaliau pasirinkti profesiją. Taigi neformaliojo vaikų švietimo sistema funkcionuoja taip, kad vaikas galėtų ne tik gilintis į žinias, įgytas formaliu švietimo metu, bet ir ugdytis kompetencijas, būtinas aktyviai ekonominei veiklai, profesinei karjerai“* (Profesijos vadovas, 2009).

Tyrimu norėta išsiaiškinti, *su kokiomis problemomis ir sunkumais susiduria pedagogai pristatydami mokiniams profesijas* (žiūr. 10 lentelę).

10 lentelė

Pedagogų įvardintos problemos ir sunkumai pristatant mokiniams profesijas

(N=32,%)

Teiginiai	Procentai
Mokytojai susiduria su abejingumu, susikurtais stereotipais, motyvacijos stoka ir neigiama reakcija	12,5
Mokytojai susiduria su informacijos stoka, finansavimo ir priemonių trūkumu	12,5
Nesusiduria su sunkumais	21,9
Neįvardino sunkumų	53,1

Dalis pedagogų (12,5%) teigia, kad jiems pristatant profesijas sunkumų kyla dėl mokinių abejingumo, neigiamų stereotipų, motyvacijos stokos bei neigiamos reakcijos į teikiamą informaciją. 12,5% respondentų pareiškė, kad jiems sunku skleisti informaciją apie profesijas, nes patys pedagogai jos stokoja. Informacijos sklaidos sunkumus įtakoja ir priemonių trūkumas bei ribotas finansavimas. 21,9% apklaustųjų pedagogų teigia, kad jie nesusiduria su sunkumais, o 53,1% neįvardino.

Gauti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad mokytojai, kurie nenurodė sunkumų arba nepristatinėja profesijų mokiniams, arba nepatiria problemų, nes geba jas spręsti. Pedagogai, patiriantys įvairių sunkumų, turėtų kūrybiškiau žvelgti į informacijos teikimą, išnaudoti kuo įvairesnius perduot informacijai skirtus bei susikurtus išteklius.

Neformaliajame meniniame ugdyme kliūtis, pristatant profesiniam orientavimui skirtus projektus, lemia du pagrindiniai veiksniai: mokinių abejingumas ir finansavimas. Galima teigti, kad šios dvi pagrindinės problemos iškyla ne tik Šiaulių Moksleivių namų pedagogams, organizuojantiems neformalųjį ugdymą, bet ir kitoms tokio pobūdžio įstaigoms.

IŠVADOS

Teorinės dalies:

1. Neformalusis ugdymas skatina paauglių pilietiškumą, asmenybės tobulėjimą, verslumą, mokymosi motyvaciją, padeda spręsti jaunuolių integravimosi į darbo rinką problemas.
2. Meninis ugdymas padeda atskleisti ir plėtoti individualius meninius gebėjimus, patirti meninius išgyvenimus, naudotis kūrybinės raiškos gebėjimais bei žiniomis renkantis profesiją. Paaugliui, planuojančiam karjerą, svarbu žinoti savo polinkius, gebėjimus, interesus ir siekius. Būtina įsivertinti turimus trūkumus ir privalumus.

Tiriamosios dalies išvados:

3. Tyrimas parodė, kad mokiniai renkasi neformaliojo meninio ugdymo būrelius, nes patinka ieškoti įvairių meninių sprendimų, išreikšti emocijas, realizuoti save, sieti savo profesinę ateitį su pasirinkta menine sritimi.
4. Mokinių teigimu, lankyti pasirinktą meninį būrelį skatina tai, kad veiklų metu linksmai leidžiamas laikas, vadovauja geras mokytojas, yra noras tobulėti, realizuoti save bei siekti įgyti įvairesnės patirties.
5. Didžioji respondentų (mokinių ir mokytojų) dalis teigia, kad apklausoje dalyvavę paaugliai jau planuoja savo karjerą. Apklaustųjų mokinių nuomone, mokytojų teikiama informacija yra naudinga, nes paaugliai gauna daugiau žinių apie mažiau populiarias profesijas, lengviau apsispręsti dėl profesijos tinkamumo. Tyrime dalyvavę pedagogai mano, kad informacijos apie profesijas teikimas yra vienareikšmiškai naudingas.
6. Pedagogų nuomone vykdant profesinio orientavimo projektus dažnai sukuriamas teigiamas emocinis mikroklimatas, mokiniai dalijasi sukaupta patirtimi, pasiekiami užsibrėžti projekto tikslai ir uždaviniai, informatyviau perteikiamos žinios.
7. Apklausoje dalyvavusiems mokytojams, pristatant mokiniams profesijas, kyla šios problemos ir sunkumai: mokinių abejingumas, susikurti stereotipai, motyvacijos bei informacijos stoka, neigiama reakcija, finansavimo ir priemonių trūkumas.
8. Apklaustieji pedagogai, per neformaliojo meninio ugdymo veiklas, mokiniams pristato savo profesiją, atskleidžia profesijų ypatumus, organizuoja susitikimus su įvairių

profesijų atstovais. Mokiniai skatinami pristatyti savo kūrybinius rezultatus įvairiuose renginiuose, parodų metu.

Atliktas tyrimas dalinai patvirtino hipotezę, kad paaugliai neformaliojo meninio ugdymo metu nėra ugdomi karjerai.

REKOMENDACIJOS

Tyrimo rezultatai išryškina situaciją ir gautos išvados leidžia teikti šias rekomendacijas:

1. Įvairios kūrybinės veiklos, skirtos profesiniam orientavimui, labiau skatintų mokinių motyvaciją, kūrybiškumą, praplėstų pasaulėvoką. Neformaliųjų meninių užsiėmimų metu dažniau organizuoti projektus, įvairias veiklas, pokalbius, nes mokytojo teikiama informacija yra naudinga mokiniams renkantis būsimą profesiją.
2. Į meninio ugdymo užsiėmimus dažniau kviesti profesionalių menininkų, kurie papasakotų apie savo profesiją, jos ypatumus, praktiškai pristatytų savo kūrybinę veiklą.
3. Skatinti pedagogus dalintis patirtimi su kolegomis, ugdant mokinius karjerai neformaliuose meniniuose užsiėmimuose. Labiau domėtis meninėmis profesijomis, kūrybingai bei patraukliai pristatyti jas mokiniams.
4. Aktyviau dalyvauti respublikiniame projekte „Karjeros savaitė“. Projektas suteikia galimybę mokiniams geriau pažinti juos dominančias profesijas. Susipažinę ir praktiškai išbandę pasirinktą profesiją, mokiniai lengviau suvoks, ar profesija patinka, ar atitinka asmenines savybes, charakterio ypatumus bei interesus.
5. Kuo ankstyvesnis mokinių susipažinimas bei supažindinimas su įvairiomis profesijomis padėtų lengviau spręsti mokinių abejingumo, susikurtų stereotipų, motyvacijos ir informacijos stokos, neigiamos reakcijos problemas. Būtinai nuolatinis bendravimas ir bendradarbiavimas tarp pedagogų, tėvų ir administracijos, kad lengviau būtų sprendžiamos finansavimo bei priemonių trūkumo problemos. Švietimo įstaigos turi galimybę rašyti įvairius projektus, gauti finansavimą jų vykdymui.

LITERATŪRA

1. Antanaitytė A. Sajienė L. (2011). *Profesinio apsisprendimo formavimo(si) išorinės ir vidinės prielaidos*. [Žiūrėta 2013 – 09 – 08]. Prieiga per internetą:<
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367187149175/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>
2. A. Antanaitienė, L. Sajienė. (2012). *Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesio mokymo įstaigų vaidmuo mokinių profesiniam apsisprendimui: situacija ir pagrindinės problemos*. [Žiūrėta 2013 – 09 – 24]. Prieiga per internetą:<
http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/2012_29/133-143.pdf>
3. Augienė D. (2009). *Karjera: nuo profesijos pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Barkauskaitė M. (2007). *Profesinio rengimo realijos*. [Žiūrėta 2013 – 10 – 04]. Prieiga per internetą:<
http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/18/str9.pdf>
5. *Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinių mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelis*. (2012). [Žiūrėta 2013 – 09 – 10]. Prieiga per internetą:<
http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mukis.lt%2Fdownload%2F619%2Fuk_modelis_.doc&ei=JRtIUpieHeqF4gTQzYGgDQ&usq=AFQjCNHFQTWIKvM-wXSkKoN_GvS1KYT-EA&bvm=bv.53217764,d.bGE>
6. Brown D. And Associates. (2002). *Career Choise and Development*. [Žiūrėta 2013 – 10 – 09]. Prieiga per internetą:<
<http://careerseeds.com/wp-content/uploads/files/CareerDevelopment.pdf#page=531>>
7. Črnevičiūtė J., Žilinskaitė V. (2009). *Kūrybinių industrijų raida ir meno komunikacijos samprata Lietuvoje*. [Žiūrėta 2013 – 11 – 12]. Prieiga per internetą:<
<http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2009/3/203-212.pdf>>
8. Danilevičius E. (2008). *Karjeros projektavimo ir karjeros planavimo ugdymo edukologinės prielaidos*. [Žiūrėta 2013 – 12 – 21]. Prieiga per internetą:<
<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2008/92/danilev110-115.pdf>>

9. Dromantaitė A. (2012). *Pasitenkinimo karjera veiksniai*. [Žiūrėta 2013 – 11 – 12]. Prieiga per internetą:<
http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CEAQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.mruni.eu%2FIt%2Fmokslo_darbai%2Fsd%2Farchyvas%2Fdown.php%3Fid%3D333540&ei=xYiXUrriHsGJyQPk2YCIDA&usg=AFQjCNFjTgBABISUxcpU8AGoWovSSrod-Q>
10. Dubinas V., Ševareikienė D. (2002). *Profesinės veiklos motyvacija*. [Žiūrėta 2013 – 11 – 04]. Prieiga per internetą:<
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367183214816/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>
11. Eliason G. T., Patrick J. (2008). *Carrer Development in the Schools*. [Žiūrėta 2013 – 12 – 01]. Prieiga per internetą:<
http://books.google.lt/books?id=rs6H85_Iy24C&printsec=frontcover&dq=career+in+school&hl=lt&sa=X&ei=W7-bUYvTIOHk4QTm2YHgCg&ved=0CE8Q6AEwBA#v=onepage&q=career%20in%20school&f=false>
12. Eshach H. (2007). *Bridging In – School and Out – of – School Learning: Formal, Non-Formal AND Informal Education*. [Žiūrėta 2013 – 10 – 07]. Prieiga per internetą:<
<http://link.springer.com/article/10.1007/s10956-006-9027-1#page-1>>
13. Gailius Ž., Malinauskas A., Petkauskas D., Ragauskas L. (2013). *Neformaliojo ugdymo praktika Lietuvoje*. [Žiūrėta 2013 – 12 – 01]. Prieiga per internetą:<
<http://www.jtba.lt/UserFiles/File/Metodiniai%20leidiniai/Darbo%20su%20jaunimo%20grupemis%20vadovas%202013.pdf>>
14. Giedra L. (2010). *Estetinis – meninis papildomas ugdymas kaip profesinės karjeros prielaida*. [Žiūrėta 2013 – 09 – 20]. Prieiga per internetą:<
http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20100707_110414-10313/DS.005.0.01.ETD>
15. Girdzijauskas A. (2006). *Meninio ir bendrojo ugdymo santykis vidurinėje mokykloje ugdant mokiniu kultūrą*. [Žiūrėta 2013 – 12 – 01]. Prieiga per internetą:<
http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=0CEkQFjAF&url=http%3A%2F%2Fwww.llkc.lt%2FIfcc%2Fm%2Fm_files%2Fwfiles%2Ffile287.rtf>

&ei=I-CcUsn3K-

biywPMvIKQCQ&usg=AFQjCNFLvjKfBZLne09mLV5kfpkov5ruew&bvm=bv.57155469,d.bGQ>

16. Grigaitė B. (1986). *Amžiaus tarpsnių psichologiniai ypatumai*. Kaunas: Lietuvos valstybinio kūno kultūros instituto leidybinė grupė.
17. Gudžinskienė V. (2011). *Konstruktivizmo ištakos Lietuvoje ugdant socialinius įgūdžius*. [Žiūrėta 2013 – 10 – 20]. Prieiga per internetą:<
<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2011/103/gud38-44.pdf>>
18. *Humanism and Open Education*. (2009). [Žiūrėta 2013 – 11 – 04]. Prieiga per internetą:<
<http://www.edpsycinteractive.org/topics/affect/humed.html>>
19. *Integruota meninio ugdymo bendroji programa*. (2007). [Žiūrėta 2013 – 11 – 08]. Prieiga per internetą:<
http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/Integruota_ograma_mr.pdf>
20. *Karjera šiandien ir rytoj* (2002). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
21. Kievišas J. (2007). *Meninis ugdymas švietimo institucijoje*. Vilnius: Ciklonas.
22. Kučinskienė R. (2003). *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėda: KU leidykla.
23. Kvieskienė G., Petronienė O. (2007). *Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas*. [Žiūrėta 2013 – 10 – 20]. Prieiga per internetą:<
<http://archive.minfolit.lt/arch/18001/18196.pdf>>
24. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). [Žiūrėta 2013 – 09 - 09]. Prieiga per internetą:<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=395105&p_query=&p_tr2=>>
25. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas (2011). [Žiūrėta 2013 – 09 – 10]. Prieiga per internetą:<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=395105&p_query=&p_tr2=>>
26. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. Dėl švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymo nr. ĮSAK-2695 „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo“ (2012). [Žiūrėta 2013 – 12 – 04]. Prieiga per internetą:< http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=421877>

27. Lileikienė T. (2009). *Aukštesniųjų klasių mokinių požiūris į karjeros sėkmingumą lemiančius veiksnius*. [Žiūrėta 2013 – 11 – 10]. Prieiga per internetą:<
<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2009/93/160-61.pdf>>
28. *Meninis ir kultūrinis ugdymas Europos mokykloje*. (2009). [Žiūrėta 2013 – 10 – 14]. Prieiga per internetą:<
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113LT.pdf>
29. Navaitis G. (2001). *Psichologinė parama paaugliui*. Vilnius: Kronta
30. *Neformalusis švietimas*. (2013). [Žiūrėta 2013 – 10 – 28]. Prieiga per internetą:<
<http://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-neformalusis>>
31. Neformaliojo ugdymo aktualijos (2012). [Žiūrėta 2013 – 10 – 21]. Prieiga per internetą:<
http://old.smm.lt/svietimo_bukle/docs/analizes/2012-12_Nr.20_Neformaliojo%20ugdymo%20aktualijos.pdf>
32. *Neformaliojo ugdymo koncepcija*. (2012). [Žiūrėta 2013 09 08]. Prieiga per internetą:<
http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDIQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.lvjc.lt%2Fuploads%2FFile%2Fkiti%2F2009%2Fneformaliojo_ugdymo_koncepcijos_projektas.doc&ei=WSxIUuu9CIfW4ASisYD4CA&usg=AFQjCNFR6S-dVX2yVJiEB31uGBAjWevyHQ&bvm=bv.53217764,d.bGE>
33. *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija*. (2012). [Žiūrėta 2013 – 09 – 18]. Prieiga per internetą:<
<http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/KONCEPCIJA%202012%2003%2029%20isak%20Nr.%20V-554.pdf>>
34. Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas. Tyrimo ataskaita (2006). [Žiūrėta 2013 – 12 – 04]. Prieiga per internetą:<
http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/110_0b6c475320b84c4e5b6c3898f8042381.pdf>
35. Ologun. S. F. (2002). *Parent – Child Relationship and Vocational Choise of Fresh Undergraduates of University of Ilorin*. [Žiūrėta 2013 – 10 – 21]. Prieiga per internetą:<
<http://unilorin.edu.ng/journals/education/ije/dec2002/PARENT%20CHILD%20RELATIONSHIP%20AND%20VOCATIONAL%20CHOICE%20OF%20FRESH%20UNDERGRADUATES%20OF%20UNIVERSITY%20OF%20ILORIN.pdf>>

36. *Pasirenkamojo vaikų ugdymo programos: reikalavimai turiniui. Programų rengimas ir akreditavimas.* (2012). [Žiūrėta 2013 – 12 – 04]. Prieiga per internetą:<
<http://www.siauliai.lt/svietimas/ugd-programos.pdf>>
37. Petkevičiūtė N. (2006). *Karjeros valdymas.* Kaunas: VDU leidykla.
38. *Popamokinės veiklos veiksmingumas* (2003). [Žiūrėta 2013 – 12 – 21]. Prieiga per internetą:<
http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CD4QFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.smm.lt%2Fuploads%2Flawacts%2Fdocs%2F304_83cac05803af7f9d374e1671eedb584c.doc&ei=Pay1Utm_OsrMygPnroDIDA&usg=AFQjCNHIdXDRD9auBFzxNJPaYY5mYwCMvA&bvm=bv.58187178,d.bGQ>
39. *Profesijos vadovas* (2009). [Žiūrėta 2013 – 09 – 18]. Prieiga per internetą:<
<http://www.karjerosmokykla.europass.lt/get.php?f.118>>
40. *Profesinis rengimas* (1998). Vilnius: Phare.
41. Pukelis K., Navickienė L. (2006). *Karjeros projektavimas: svarbi efektyvaus nacionalinės kvalifikacijų sistemos funkcionavimo sąlyga.* [Žiūrėta 2013 – 11 – 11]. Prieiga per internetą:< <http://archive.minfolit.lt/arch/9001/9336.pdf>>
42. Rakauskienė D. (2005). *Mokinių teigiamo požiūrio į meninę veiklą skatinimas.* [Žiūrėta 2013 – 11 – 22]. Prieiga per internetą:<http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050608_161157-83694/DS.005.0.02.ETD>
43. Rosinaitė V. (2010). *Karjeros sampratos konstravimas Lietuvoje.* [Žiūrėta 2013 – 11 – 03]. Prieiga per internetą:< http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20100517_160656-53919/DS.005.0.01.ETD>
44. Sakalas A., Šalčius A. (1997). *Karjeros valdymas.* Kaunas: Technologija.
45. Stanickienė A. (2009). *Teoriniai profesinės karjeros valdymo aspektai.* [Žiūrėta 2013 - 09 - 02]. Prieiga per internetą:<
http://www.euroguidance.lt/uploads/files/straipsniai/A_Stancikiene_Profesine%20karjera.pdf
46. Stanisauskienė V. (2013). *Ugdymas karjerai mokykloje: kaip padėti moksleiviui įgyti šiuolaikinę karjeros kompetenciją?* [Žiūrėta 2013 – 09 – 30]. Prieiga per internetą:<

<http://www.scribde.com/limba/lituaniana/Vilija-Staniauskien-UGDYMAS-KA84941818.php>>

47. Stanišauskienė V., Naseckaitė A. 2007 – 2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP-2.3-ŠMM-01-V priemonės „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“ valstybės projektas Nr. VP1-2.3-ŠMM-01-002 „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme (I etapas)“ (2012). [Žiūrėta 2013 – 11 – 19]. Prieiga per internetą:<
http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mukis.lt%2Fdownload%2F616%2Fugdymas_karjerai_mokytojo_knyga.pdf&ei=kcicUpWkEu25yQPzpYCYDA&usg=AFQjCNHjAlpcyv4M_5DYICZJP9IBbqlRJg&bvm=bv.57155469,d.bGQ>
48. Stanišauskienė V., Večkienė N. (1999). *Karjeros samprata: mokslinio požiūrio kaita ir jos refleksijos Lietuvoje problema*. [Žiūrėta 2013 – 12 – 20]. Prieiga per internetą:<
<http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/archive/pdf/1999%202%20%2819%29%20%20Stanisauskiene,Veckiene.pdf>>
49. Šukytė D. (2007). *Neformalusis vaikų ugdymas ir jo realizavimui įtaką darantys veiksniai*. [Žiūrėta 2013 – 11 – 16]. Prieiga per internetą:<
<http://archive.minfolit.lt/arch/18001/18198.pdf>>
50. *T – Kit mokymo pagrindai* (2004). [Žiūrėta 2013 – 11 – 03]. Prieiga per internetą:<
http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/Publications/T_kits/6/Lithuanian/Chapter1.pdf>
51. *Ugdymas karjerai*. (2012). [Žiūrėta 2013 – 09 – 09]. Prieiga per internetą:<
http://www.mukis.lt/lt/profesinio_orientavimo_paslaugos_mokyklose.html>
52. *Ugdymas karjerai bendroji programa* (2013). [Žiūrėta 2013 – 11 – 03]. Prieiga per internetą:<
http://www.mukis.lt/lt/profesinio_orientavimo_paslaugos_mokyklose/uk_bendoji_programa.html>
53. *Ugdymas karjerai*. Mokytojo knyga (2012). [Žiūrėta 2013 – 08 – 20]. Prieiga per internetą:<

http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mukis.lt%2Fdownload%2F616%2Fugdymas_karjerai_mokytojo_knyga.pdf&ei=eR5tUqXkIpDBtAbG7oFY&usg=AFQjCNHjAlpcyv4M_5DYICZJP9lBbqlRJg&bvm=bv.55123115,d.Yms>

54. *Neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimas*. [Žiūrėta 2013 – 09 – 30]. Prieiga per internetą:< <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/neformalusis/neformalus3.php>>
55. Ustinavičiūtė L., Katkonienė A., Žemaitytė I. (2011). *Veiksniai, susiję su sėkmingu karjeros ir profesijos pasirinkimu paauglystėje*. [Žiūrėta 2013 – 11 – 05]. Prieiga per internetą:< http://www.euroguidance.lt/uploads/files/straipsniai/02_ustinaviciute_katkoniene_zemaitaityte.pdf>
56. *Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija*. (2008). [Žiūrėta 2013 – 11 – 19]. Prieiga per internetą:< http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/5_Vaiku%20ir%20jaunimo%20kulturinio%20ugdymo%20koncepcija.pdf>
57. Vismantienė R. (2008). *Dailinio ugdymo galimybės vaikų pozityviosios socializacijos proecese: kultūrologinis aspektas*. [Žiūrėta 2013 – 10 – 03]. Prieiga per internetą:< <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2008/92/vismant95-102.pdf>>
58. Žukauskienė R. (1998). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.
59. Žukauskienė R. (2002). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.
60. Крайг Г. (2000). *Психология развития*. Санкт-Петербург: Питер.
61. *Психология развития* (2001). Санкт-Петербург: Питер.

PRIEDAI

Mieli moksleiviai,

Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto magistrantūros studijų Karjeros edukologijos specializacijos magistrantė Sandra Pocevičiūtė atlieka tyrimą magistro baigiamajam darbui „Paauglių ugdymas karjerai neformaliajame meniniame ugdyme: atvejo analizė“. Siekiant geriau įvertinti, išanalizuoti ir atlikti tyrimą vykdoma anketine apklausa.

Anketa yra anoniminė (nei vardo, nei pavardės parašyti nereikia). Darbe bus skelbiami tik apibendrinti tyrimo duomenys. **Uždaro tipo klausimus reikia pažymėti x ženklų.**

INFORMACIJA APIE JUS		
Jūsų lytis:	☐ Moteris	☐ Vyras
Jūsų amžius:	

1. Kokius meno būrelius lankote?

-
-
-

2. Kuris iš minėtų būrelių Jums labiausiai patinka? Kodėl?

.....

3. Kodėl pasirinkote būtent šį būrelį?

- Mokytojas pakvietė į būrelį;
- Draugas pakvietė į būrelį;
- Pasirinkau, nes yra populiarus;
- Pasirinkau, nes noriu sieti savo ateitį su šiuo menu;
- Pasirinkau, nes sudomino TV projektai;
- Kita.....

4. Kas Jums teikia motyvaciją lankyti būrelį?

- Geras mokytojas;

- Geri būrelio draugai;
- Linksmi leidžiamas laikas;
- Tam tikrų meno dalykų mokymasis;
- Noras susipažinti ir įgyti reikiamų įgūdžių svajonių profesijai;
- Noras save realizuoti;
- Noras įgyti įvairesnės patirties;
- Noras patirti sėkmę kūryboje;
- Noras išmokti meno technikos;
- Noras tobulėti.

5. Kaip manote, kas yra *karjera*?

- Sėkmingas kilimas tarnyboje, visuomeniniame darbe;
- Svajonių realizavimas;
- Geras atlyginimas;
- Nuolatinis tobulėjimas;
- Kilimas mokslinėje veikloje;
- Pasisekimas gyvenime;
- Prestižinės pareigos;
- Kita.....

6. Ar jau planuojate savo karjerą?

- Taip, planuoju;
- Ne, nes trūksta informacijos;
- Dar apie tai negalvoju;
- Nežinau;
- Kita.....

7. Ar Jūsų lankomas būrelis yra Jūsų svajonių profesijos alternatyva (pvz. jei lankote teatro būrelį, tai norite tapti aktoriumi)?

- Taip, nes noriu kuo daugiau gauti informacijos apie savo norimą profesiją;
- Sunku pasakyti, nes dar neapsisprendžiau kokią profesiją noriu įgyti;
- Sunku pasakyti, nes ne viskas patinka ką darome būrelyje;
- Sunku pasakyti, nes patinka kelios profesijos;
- Ne. Lankau tik todėl, kad gerai leidžiu laiką.

8. Kaip dažnai būrelio mokytojas supažindina su įvairiomis profesijomis užsiėmimų metu?

(1 reiškia labai dažnai, 5 visai nesupažindina)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9. Ar būrelio mokytojo teikiama informacija apie profesijas, jų pasirinkimą yra Jums naudinga?

- Taip, nes sužinau apie profesijas, kurių nežinojau;
- Taip, nes supratau, kad ši profesija man netinka;
- Taip, nes supratau, kad šią profesiją tikrai noriu įgyti.
- Kita.....

10. Iš kur dažniausiai gaunate informacijos apie Jus dominančią profesiją?

	Dažnai	Retai	Niekada
Iš mokytojų mokykloje			
Iš tėvų			
Iš draugų			
Iš lankomų būrelių			
Iš televizijos			
Iš internetinių portalų			
Iš spaudos			

Iš profesinio informavimo specialistų			
Iš atvirų durų universitetuose			
Iš aukštųjų mokyklų rengiamose studijų mugėse			
Iš reklaminių stendų			
Iš jaunimo darbo centro			
Iš profesionalų			
Iš verslo įmonių ir įvairių organizacijų darbuotojų			
Kita			

11. Ar dažnai būrelio veiklų metu organizuojami projektai susiję su profesiniu orientavimu?

- Labai dažnai;
- Dažnai;
- Retai;
- Labai retai;
- Niekada.

12. Ar sekate naujienas profesijų barometre apie profesijų paklausą?

(Barometre yra pateikiamos paklausios profesijos)

- Taip;
- Ne;
- Nežinau kas tai yra.

13. Ar dalyvavote karjeros savaitėje, kurios koordinatore buvo prezidentė D. Grybauskaitė? Ką Jums ši karjeros savaitė davė?

.....
.....
.....

14. Kaip manote, ar organizuojami profesinio orientavimo projektai būrelio veiklos metu Jums yra naudingi?

- Taip, nes man suteikė daugiau žinių ir įgūdžių;
- Taip, nes galiu pamatyti ar ši profesija man tinka;
- Taip, nes atsirado didesnė motyvacija siekti savo užsibrėžtų tikslų;
- Taip, nes supratau, kad ji man visiškai netinkama;
- Taip, nes supratau, kad mano asmeninės savybės neatitinka šios profesijos;
- Nežinau.

Ačiū už atsakymus ir sėkmės planuojant savo karjerą!

Mieli mokytojai, šiuo tyrimu norime išsiaiškinti, kaip mokinius ugdote karjerai neformaliojo meninio ugdymo metu. Yra garantuojamas konfidencialumas. Apklausos rezultatai bus panaudoti magistro darbe „Paauglių ugdymas karjerai neformaliajame meniniame ugdyme: atvejo analizė“. Tyrimą atlieka Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto II kurso studentė Sandra Pocevičiūtė.

Anketa yra anoniminė (nei vardo, nei pavardės parašyti nereikia). Darbe bus skelbiami tik apibendrinti tyrimo duomenys.

Atsakymus reikia pažymėti x ženklu.

Pedagoginio darbo stažas	Kvalifikacinė kategorija
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Iki 5 metų ☐ 6 – 10 metų ☐ 11 – 20 metų ☐ 21 – 30 metų ☐ 30 metų ir daugiau 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Mokytojas ☐ Vyresnysis mokytojas ☐ Mokytojas metodininkas ☐ Mokytojas ekspertas

1. Kokiam meno būreliui vadovaujate?

.....

.....

2. Jūsų nuomone, kokios priežastys lemia, kad mokiniai pasirenka Jūsų vadovaujamą būrelį?

- Todėl, kad mokyklose pristatinėjau savo būrelį;
- Todėl, kad mokinių draugai pasikvietė į būrelį;
- Todėl, kad yra populiarus dėl įvairių TV projektų;
- Todėl, kad mokinys nori sieti savo gyvenimą su šiuo menu ar saviraiška;
- Kita.....

3. **Kaip dažnai veiklų pabaigoje organizuojate aptarimus apie mokinių įgyta patirtį ir žinias?** (1 reiškia, kad labai dažnai, 7 – labai retai. Pasirinktą skaičių pažymėkite x ženklų).

1 2 3 4 5 6 7

Labai dažnai

Labai retai

4. **Jūsų nuomone, kas mokiniams teikia motyvaciją lankyti Jūsų vadovaujamą būrelį?**

- Geras mokytojas;
- Geri būrelio draugai;
- Linksmi leidžiamas laikas;
- Tam tikrų meno dalykų mokymasis;
- Noras susipažinti ir įgyti reikiamų įgūdžių svajonių profesijai;
- Noras save realizuoti;
- Noras įgyti įvairesnės patirties;
- Noras patirti sėkmę kūryboje;
- Noras išmokti meno technikos;
- Noras tobulėti

5. **Kaip manote, kas yra *karjera*?**

- Sėkmingas kilimas tarnyboje, visuomeniniame darbe;
- Svajonių realizavimas;
- Geras atlyginimas;
- Nuolatinis tobulėjimas;
- Kilimas mokslinėje veikloje;
- Pasisekimas gyvenime;
- Prestižinės pareigos;
- Kita.....

6. **Kaip manote, ar Jūsų mokiniai jau planuoja savo karjerą?**

- Taip, planuoja;
- Ne, nes mokiniams trūksta informacijos;
- Dar mokiniai apie tai negalvoja;
- Nežinau;
- Kita.....

7. Ar į savo ugdymo programą esate įtraukę ugdymo karjerai veiklą, ar projektų? Nurodykite, prašau, kokios tai veiklos ar projektai?

.....

.....

.....

.....

.....

8. Jūsų nuomone, ar organizuojami profesinio orientavimo projektai yra naudingi mokiniams?

- Taip, nes suteikia daugiau žinių ir įgūdžių;
- Taip, nes gali pamatyti ar ši profesija mokiniams yra tinkama;
- Taip, nes mokiniams atsiranda didesnė motyvacija siekti savo užsibrėžtų tikslų;
- Taip, nes mokiniai supranta, kad profesija yra visiškai netinkama;
- Taip, nes supranta, kad norima profesija neatitinka mokinių asmeninių savybių;
- Nežinau.

9. Kaip dažnai būrelio metu supažindinate su savo ir jai giminingomis profesijomis?

(1 reiškia labai dažnai, 5 labai retai)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

10. Kaip manote, ar Jūsų teikiama informacija apie profesijas, jų pasirinkimą yra naudinga mokiniams?

- Taip, nes sužino apie profesijas, kurių nežinojo;
- Taip, nes mokiniams padeda apsispręsti dėl profesinio kelio;
- Taip, nes motyvuojate eiti šia profesine linkme;
- Kita.....

11. Ar sekate naujienas profesijų barometre apie profesijų paklausą, kad informaciją galėtumėte perduoti mokiniams?

- Taip, nes manau, kad tai yra labai svarbi informacija;
- Ne, nes tokiais dalykais turėtų domėtis patys mokiniai;
- Nežinau kas tai yra.

12. Kokių rezultatų dažniausiai pasiekiate vykdydami profesinio orientavimo projektus?

Teiginiai	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada
Sukuriamas teigiamas emocinis mikroklimatas					
Mokinių dalinimasis patirtimi					
Noras pažinti meno ar saviraiškos profesijas					
Noras gilintis į menus ir saviraiškas					
Pasiekiami užsibrėžti projekto tikslai ir uždaviniai					
Informatyviau perteikiamos žinios					

13. Kokias mokinių kompetencijas, Jūsų nuomone, ugdo pokalbiai, projektai, užsiėmimai profesinio orientavimo tema?

- Komunikavimo;

- Mokėjimo mokytis;
- Kultūrinę;
- Pažinimo;
- Socialinę pilietinę;
- Iniciatyvumo ir kūrybingumo;
- Asmeninę;
- Verslumo
- Kita.....

14. Su kokiomis problemomis ir sunkumais susiduriate pristatant mokiniams profesijas?

.....
.....
.....

Ačiū už atsakymus